ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ
ТА ВРЯДУВАННЯ

О. Банчук

ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Швейцарсько-український проект • Підтримка децентралізації в Україні
DESPRO

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

skat_ Swiss Resource Centre and Consultancies for Development

Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO»

Олександр Банчук

ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Практичний посібник

Київ – 2012

УДК 352:[343.35:343.8](477)(076)
ББК 67.9(4Укр)401я7-5+67.9(4Укр)408я7-5
Б23

Рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії державного управління при Президентові України (протокол №193/5 від 7 червня 2012 р.).

Рецензенти:

Д. М. Лук'янець – доктор юрид. наук, професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Української академії банківської справи НБУ;

М. І. Хавронюк – доктор юрид. наук, професор, директор з наукового розвитку Центру політико-правових реформ

Уміщені у виданні інформація та матеріали є вільними для копіювання, перевидання й розповсюдження по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача та якщо при такому копіюванні, перевиданні й поширенні є обов'язкове посилання на авторів і суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки.

Підготовлено за сприяння Центру політико-правових реформ.

Висловлені в цій роботі погляди належать автору і можуть не відображати офіційну позицію Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO».

Банчук О.

Б23 Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування. Практичний посібник / [Банчук Олександр]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.

ISBN 978-966-8684-02-3

У посібнику доступною мовою описано положення нового Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 року. Проаналізовано процедури, які дозволятимуть ефективно запобігати вчиненню корупційних дій в органах місцевого самоврядування. Використано законодавство станом на 1 червня 2012 р.

Посібник розрахований на службовців місцевого самоврядування, студентів і викладачів та кожного, кого цікавить положення антикорупційного законодавства України. Запропоновані матеріали можуть бути трансформовані для використання у тренінгах, семінарах, ділових іграх, на стажуванні, лекціях, у проектах та формалізованих документах практики врядування.

УДК 352:[343.35:343.8](477)(076)
ББК 67.9(4Укр)401я7-5+67.9(4Укр)408я7-5

© DESPRO, 2012
© Центр політико-правових реформ, 2012
© Банчук О., 2012
© Шишкін, макет, оформлення, 2012

ЗМІСТ

СЛОВО ДО ЧИТАЧА **4**

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Корупція – як її бачить Закон **7**
2. Корупційне діяння – адміністративне правопорушення і злочин **8**
3. Корупційне правопорушення – хто його може вчинити **10**
4. Обов'язок повідомити про вчинення корупційного правопорушення **12**
5. Антикорупційні обмеження для службовців **13**
6. Спеціальна перевірка при прийнятті на посаду **14**
7. Що таке неправомірне використання службового становища **17**
8 Конфлікт інтересів і як його долати **20**
9. Які види діяльності заборонено суміщати службовій особі **21**
10. Дарунок і чим він загрожує **23**
11. Близькі родичі службовців і пов'язані з цим обмеження **27**
12. Фінансовий контроль службовців **29**
13. Прозорість інформації та діяльність службовців **32**
14. Обмеження для службових осіб після їх звільнення **34**
15. Відповідальність за вчинення корупційних правопорушень:
кримінальна відповідальність **37**
адміністративна відповідальність **37**
дисциплінарна відповідальність **39**
цивільна відповідальність **41**
16. Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення **43**

РОЗДІЛ 2. ЯК ЗАПОБІГТИ ВЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

1. Високий рівень поінформованості приватних осіб щодо діяльності органу влади **45**
2. Доступ до органу місцевого самоврядування **48**
3. Встановлення розумних термінів «обслуговування» приватних осіб **51**
4. Належний рівень внутрішнього контролю та ефективність службових розслідувань **52**
5. Спрощення процедури надання адміністративних послуг **55**
6. Прозорість надання адміністративних послуг **56**
7. Встановлення правил поведінки з приватними особами **59**
8. Кодекси етики службовців **60**
9. Зменшення можливостей для не правового особистого «контакту» приватних осіб із посадовцями **62**

РОЗДІЛ 3. СКЛАДИ КОРУПЦІЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ І ЗЛОЧИНІВ **66**

ШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!

Підтримку децентралізації та реформи місцевого самоврядування визнано одним із ключових пріоритетів стратегії співробітництва Швейцарії з Україною. Розпочатий 2007 року у партнерстві з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO» сконцентровано на започаткуванні ефективної моделі управління та участі громадян у процесах ухвалення рішень як обов'язкової складової сталого розвитку держави та демократизації суспільства.

На сьогодні очевидно, що потреба у знаннях з децентралізації влади, протидії корупції, управління територіями та різних аспектів місцевого самоврядування є надзвичайно актуальною. Не менш важливим є те, що державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування та депутати місцевих рад наголос роблять на прикладному характері знань, опануванні можливостями їх використання у повсякденній практиці. Це стало лейтмотивом започаткування DESPRO серії навчальних модулів «Децентралізація та врядування», яка налічує понад десяток книг – посібники, наукові видання, есе, рекомендації, які призначено для використання в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у галузі знань «Державне управління», їх самоосвіти, практики врядування та навчання тренерів.

Матеріали серії – це не книги для полиці, а інструменти для навчання ефективному врядуванню, які, у свою чергу, потребують розроблення стратегії їх використання, створення шаблонів навчальних продуктів стосовно стратегії; передбачення відповідних ресурсів. За умови відповідної підготовки викладачів і тренерів навчальні заклади, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, можуть трансформувати навчальні модулі серії для використання у тренінгах, семінарах, круглих столах, ситуаційних вправах, ділових іграх, на стажуванні, лекціях, у проектах та формалізованих документах практики врядування. При цьому обов`язково потрібно враховувати потреби цільової групи, яка запрошується на навчання, психологічні, вікові, ментальні, гендерні та професійні особливості учасників.

Сподіваємось, що модулі серії «Децентралізація та врядування» знайдуть свого небайдужого, дієвого читача, спроможного адаптувати запропоновані знання в ефективні навчальні продукти та практику врядування.

Оксана ГАРНЕЦЬ
Керівник проекту DESPRO в Україні

Йорг КРІСТЕН
Директор проекту DESPRO

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. КОРУПЦІЯ – ЯК ЇЇ БАЧИТЬ ЗАКОН

Визначення поняття корупції міститься у статті 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 року, № 3206-VI (далі – Закон про корупцію).

> КОРУПЦІЯ – ВИКОРИСТАННЯ ОСОБОЮ НАДАНИХ ЇЙ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЦИМ МОЖЛИВОСТЕЙ З МЕТОЮ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ АБО ПРИЙНЯТТЯ ОБІЦЯНКИ/ПРОПОЗИЦІЇ ТАКОЇ ВИГОДИ ДЛЯ СЕБЕ ЧИ ІНШИХ ОСІБ АБО ВІДПОВІДНО ОБІЦЯНКА/ПРОПОЗИЦІЯ ЧИ НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ТАКІЙ ОСОБІ АБО НА ЇЇ ВИМОГУ ІНШИМ ФІЗИЧНИМ ЧИ ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ З МЕТОЮ СХИЛИТИ ЦЮ ОСОБУ ДО ПРОТИПРАВНОГО ВИКОРИСТАННЯ НАДАНИХ ЇЙ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЦИМ МОЖЛИВОСТЕЙ.

На відміну від Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР, чинний Закон значно розширив зміст корупції. Основними відмінностями у правовому регулюванні є:

1) *суб'єкти вчинення корупції*. Раніше такими суб'єктами визнавалися лише посадові особи місцевого самоврядування. Новий Закон до суб'єктів також відносить інших осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування, – посадових осіб юридичних осіб публічного права;

2) *суб'єкти відповідальності*. Старий Закон такими суб'єктами вважав лише представників публічної влади. Новий Закон охоплює поняттям корупції відповідальність службових осіб, а також приватних осіб, які здійснюють обіцянки або надають неправомірні вигоди чиновникам;

3) *зміст корупційної плати*. У Законі від 1995 року йшлося тільки про одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, а чинний Закон передбачає одержання як неправомірної вигоди, так і прийняття службовцем обіцянки/пропозиції такої вигоди від іншої особи, при цьому вигода може мати і нематеріальний характер;

4) *отримувачі корупційної плати*. Закон від 1995 року пов'язував корупцію лише з одержанням певної плати чиновником у своїх інтересах, а новий Закон про корупцію передбачає отримання вигоди і для інших осіб;

5) *види корупційних діянь*. Раніше корупція була лише адміністративним правопорушенням, наразі – корупційні діяння розглядаються також як злочини.

2. КОРУПЦІЙНЕ ДІЯННЯ – АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І ЗЛОЧИН

Загальне визначення корупції і корупційних правопорушень, яке міститься у статті 1 Закону про корупцію, знаходить свій прояв у формулюванні складів корупційних адміністративних правопорушень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, № 8073-X (далі – КУАП), та складів злочинів, встановлених Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року, № 2341-III (далі – ККУ).

КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – УМИСНЕ ДІЯННЯ, ЩО МІСТИТЬ ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ, ВЧИНЕНЕ СУБ'ЄКТОМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЗА ЯКЕ ЗАКОНОМ УСТАНОВЛЕНО КРИМІНАЛЬНУ, АДМІНІСТРАТИВНУ, ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВУ ТА ДИСЦИПЛІНАРНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (СТАТТЯ 1 ЗАКОНУ ПРО КОРУПЦІЮ).

Суб'єктами корупційних діянь визнаються:

1) депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад (підпункт б) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

2) посадові особи місцевого самоврядування (підпункт в) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

3) посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету (підпункт а) пункту 2 частини першої статті 4 Закону). Юридичними особами публічного права є комунальні підприємства, установи і організації.

Суб'єктивна сторона корупційних діянь передбачає, що вони можуть вчинятися лише *умисно*. Це означає, що особа:

- усвідомлює протиправний характер свого діяння;
- передбачає його наслідки;
- бажає або свідомо допускає настання цих наслідків.

На відміну від інших видів протиправних діянь, корупційні порушення *не можуть бути необережними*.

Об'єктивна сторона корупційних правопорушень означає, що вони можуть бути вчинені у вигляді активних дій або бездіяльності. Переважна більшість корупційних проявів полягає у вчиненні дій, хоча окремі такі діяння можуть полягати у бездіяльності в умовах, коли законом вимагається від чиновника вчинити певні дії (наприклад, неповідомлення про наявність конфлікту інтересів – стаття 172-7 КУАП).

На відміну від адміністративних правопорушень, злочини з елементами корупції завжди полягають лише у здійсненні певних дій.

Серед *корупційних адміністративних правопорушень*, які можуть бути вчинені службовцями місцевого самоврядування, необхідно виділити:

- порушення обмежень щодо використання службового становища (стаття 172-2 КУАП);
- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяль-

ності (стаття 172-4 КУАП);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (стаття 172-5 КУАП);
- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6 КУАП);
- порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (стаття 172-7 КУАП);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8 КУАП);
- невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9 КУАП).

А *кримінальна корупція* службовців місцевого самоврядування може полягати, зокрема, у:
- привласненні, розтраті або заволодінні чужим майном шляхом зловживання службовим становищем (частина 2 статті 191 ККУ);
- зловживанні владою або службовим становищем (стаття 364 ККУ), вчиненому з корисливих мотивів;
- перевищенні влади або службових повноважень (стаття 365 ККУ);
- одержанні хабара (стаття 368 ККУ);
- незаконному збагаченні (стаття 368-2 ККУ);
- провокації хабара або комерційному підкупі (стаття 370 ККУ).

3. КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – ХТО ЙОГО МОЖЕ ВЧИНИТИ

Суб'єктами корупційного правопорушення у сфері діяльності органів місцевого самоврядування можуть бути:

1) депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад (підпункт б) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

2) посадові особи місцевого самоврядування (підпункт в) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

3) посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету (підпункт а) пункту 2 частини першої статті 4 Закону).

Усі зазначені представники місцевого самоврядування є суб'єктами, зокрема, таких корупційних правопорушень:

- *порушення обмежень щодо використання службового становища* (стаття 172-2 КУАП);
- *порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)* (стаття 172-5 КУАП);
- *порушення вимог фінансового контролю* (стаття 172-6 КУАП);
- *порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів* (стаття 172-7 КУАП);
- *невжиття заходів щодо протидії корупції* (стаття 172-9 КУАП);
- *зловживання владою або службовим становищем* (стаття 364 ККУ) з корисливих мотивів;
- *перевищення влади або службових повноважень* (стаття 365 ККУ);
- *одержання хабара* (стаття 368 ККУ);
- *незаконне збагачення* (стаття 368-2 ККУ).

При цьому кримінальна відповідальність настає для посадових осіб юридичних осіб публічного права, коли вони обіймають постійно чи тимчасово на комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом місцевого самоврядування, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

До комунальних підприємств закон прирівнює юридичні особи, у статутному фонді яких комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, яка забезпечує територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства. Отже, суб'єктами відповідальності визнаються також посадові особи акціонерних товариств, які є юридичними особами приватного права, де існує частка територіальної громади. Їх діяльність регулюється новим Законом «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року, № 514-VI.

Тобто, законодавець прирівняв кримінальну відповідальність за корупційні діяння посадових осіб юридичних осіб публічного права і приватного права.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧІ ОБОВ'ЯЗКИ – ЦЕ ОБОВ'ЯЗКИ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ КЕРІВНИЦТВА ГАЛУЗЗЮ ПРОМИСЛОВОСТІ, ТРУДОВИМ КОЛЕКТИВОМ, ДІЛЯНКОЮ РОБОТИ, ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОКРЕМИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ, В УСТАНОВАХ ЧИ ОРГАНІЗАЦІЯХ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ФОРМИ ВЛАСНОСТІ.

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ ОБОВ'ЯЗКИ – ЦЕ ОБОВ'ЯЗКИ З УПРАВЛІННЯ АБО РОЗПОРЯДЖЕННЯ ДЕРЖАВНИМ, КОЛЕКТИВНИМ ЧИ ПРИВАТНИМ МАЙНОМ – УСТАНОВЛЕННЯ ПОРЯДКУ ЙОГО ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕРОБКИ, РЕАЛІЗАЦІЇ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЦИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ТОЩО (П. 1 ПОСТАНОВИ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ «ПРО СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ХАБАРНИЦТВО» № 5 ВІД 2002 РОКУ).

Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4 КУАП) вчиняють:

1) посадові особи місцевого самоврядування;

2) депутати місцевих рад, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі:

- секретар сільської, селищної, міської ради;
- заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник, заступник голови обласної ради;
- голова районної, районної у місті, обласної ради.

Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8 КУАП), вчиняється лише депутатами місцевих рад і посадовими особами місцевого самоврядування.

А *невжиття заходів щодо протидії корупції* (стаття 172-9 КУАП) може бути вчинене тільки посадовими особами місцевого самоврядування і посадовими особами юридичних осіб публічного права.

4. ОБОВ'ЯЗОК ПОВІДОМИТИ ПРО ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Система заходів запобігання і протидії корупції, передбачена Законом, складається із окремих суб'єктів, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції.

Суб'єктами, які здійснюють вказану діяльність, є:

1) уповноважені підрозділи органів державної влади;

2) місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;

3) підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові особи, а також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою.

Закон покладає обов'язок на посадових і службових осіб органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних органів місцевого самоврядування, юридичних осіб у межах своїх повноважень уживати заходів щодо припинення такого правопорушення та ***негайно письмово повідомляти*** про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Відповідний орган, який виявив корупційне правопорушення, повинен уживати заходів щодо припинення такого правопорушення лише у тому випадку, коли належні повноваження входять до кола його компетенції.

У іншому випадку зазначений орган зобов'язаний негайно письмово повідомити про вчинення корупційного правопорушення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, якими є:

1) органи прокуратури;

2) спеціальні підрозділи з боротьби з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;

3) органи податкової міліції;

4) органи з боротьби з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України;

5) органи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Невжиття відповідних заходів у разі виявлення корупційного правопорушення тягне за собою відповідальність, передбачену статтею 172-9 КУАП.

5. АНТИКОРУПЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ СЛУЖБОВЦІВ

Закон про корупцію передбачає низку обмежень для представників місцевого самоврядування, які потенційно повинні підвищити рівень доброчесності серед службовців. Зазначені обмеження стосуються не лише часу перебування на службі, але мають відношення до процедури відбору чиновників і тривають протягом певного часу після їх звільнення.

Серед таких обмежень слід назвати:

1) *до моменту вступу на посаду* – спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій місцевого самоврядування (стаття 11 Закону);

2) *під час перебування на посаді*:

- правила використання службового становища (стаття 6 Закону);
- правила сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 7 Закону);
- правила одержання дарунків, пожертв (стаття 8 Закону);
- правила щодо роботи близьких осіб (стаття 9 Закону);
- фінансовий контроль (стаття 12 Закону);
- дотримання Кодексів поведінки (стаття 13 Закону);
- подолання конфлікту інтересів (стаття 14 Закону);
- дотримання вимог прозорості інформації (стаття 16 Закону);
- заборона одержання послуг і майна (стаття 17 Закону);

3) *після завершення служби* – обмеження у зв'язку зі звільненням з посад або припиненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій місцевого самоврядування (стаття 10 Закону).

6. СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПРИ ПРИЙНЯТТІ НА ПОСАДУ

Запровадження спеціальної перевірки інформації про кандидата на посаду службовця місцевого самоврядування зумовлюється необхідністю не допустити (запобігти) прийняттю на службу осіб, які можуть бути задіяні у корупційних практиках.

Законодавець визначив перелік інформації про кандидатів на посади, отримання якої представниками органів влади дозволить проводити перевірку і «відсіювати» сумнівних кандидатів. А Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, затверджений Указом Президента України від 25 січня 2012 року «№ 33/2012.

Положення про спеціальну перевірку не стосується кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів.

ІНФОРМАЦІЯ – ОБ'ЄКТ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ

1. ПРИТЯГНЕННЯ ОСОБИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, В ТОМУ ЧИСЛІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, НАЯВНОСТІ СУДИМОСТІ, ЇЇ ЗНЯТТЯ, ПОГАШЕННЯ.
2. ФАКТ, ЩО ОСОБА ПІДДАНА, ПІДДАВАЛАСЯ РАНІШЕ АДМІНІСТРАТИВНИМ СТЯГНЕННЯМ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.
3. ДОСТОВІРНІСТЬ ВІДОМОСТЕЙ, ЗАЗНАЧЕНИХ У ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО МАЙНО, ДОХОДИ, ВИТРАТИ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ.
4. НАЯВНІСТЬ В ОСОБИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.
5. СТАН ЗДОРОВ'Я, ОСВІТА, НАЯВНІСТЬ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ, ВЧЕНОГО ЗВАННЯ, ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.
6. ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ (ЧАСТИНА ДРУГА СТАТТІ 11 ЗАКОНУ ПРО КОРУПЦІЮ, ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ВІДОМОСТЕЙ).

1. Перевірка факту притягнення до кримінальної відповідальності здійснюється з метою виконання вимог статті 12 Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року, № 2493-III і недопущення до служби осіб, «*які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку*».

Після погашення судимості (стаття 89 ККУ) зі спливом установлених законом термінів чи дострокового зняття судимості судом (стаття 91 ККУ) особа вважається такою, що не притягалася до кримінальної відповідальності і не може бути обмежена у своїх правах і свободах.

Не допускається збір інформації зацікавленими органами влади про вже погашену чи зняту судом судимість.

Джерелом отримання подібної інформації слугують відповідні бази Міністерства внутрішніх справ України.

2. Перевірка інформації про притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється на підставі Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, який створюється Міністерством юстиції України на основі статті 21 Закону про корупцію.

3. Відомості про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру необхідно перевіряти, щоб у наступних роках (під час перебування особи на посаді в органі місцевого самоврядування) можна було порівняти рівень її доходів і витрат.

Отримання цієї інформації можливе від органів державної податкової служби.

4. Одержання відомостей про корпоративні права особи має таку ж мету, що зазначена в попередньому пункті, а також сприятиме виявленню можливих фактів конфлікту інтересів (стаття 14 Закону про корупцію).

Корпоративними правами (стаття 2 Закону «Про акціонерні товариства») вважається сукупність майнових і немайнових прав акціонера-власника акцій товариства, що включає права на:

- участь в управлінні акціонерним товариством;
- отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону;
- інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами товариства.

Цими відомостями володіє Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

5. Інформація про стан здоров'я і освіту кандидата на посаду службовця важлива з огляду на неможливість прийняття на посади недієздатних осіб (стаття 12 Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування») і вимоги до освітнього рівня службовців.

Орган, який проводить спеціальну перевірку, не має права розголошувати інформацію, яка йому стала відома внаслідок зазначеної перевірки. Така інформація відповідно до закону є конфіденційною. Тобто, доступ до неї обмежено фізичною або юридичною особою та може поширюватися у визначеному цими особами порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов (стаття 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, № 2939-VI).

Термін проведення спеціальної перевірки – 15 днів.

Спеціальна перевірка складається з таких *етапів*:

1) згода особи на перевірку;

2) запит від органу місцевого самоврядування до інших органів влади про надання інформації про особу;

3) отримання інформації про результати спеціальної перевірки;

4) підготовка органом місцевого самоврядування довідки за результатами спеціальної перевірки;

5) ознайомлення особи з підготовленою довідкою;

6) прийняття рішення про призначення (обрання) на посаду чи про відмову у призначенні (обранні на посаду).

І етап полягає у поданні особою до органу місцевого самоврядування таких документів:

- письмової згоди на проведення спеціальної перевірки;
- автобіографії;
- копії документа, який посвідчує особу;
- декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за

минулий рік за формою, затвердженою Законом про корупцію;
- копій документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;
- медичної довідки про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України;
- копії військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- довідки про допуск до державної таємниці (у разі його наявності).

Відсутність згоди особи на спеціальну перевірку позбавляє її права претендувати на посаду в органі місцевого самоврядування.

II етап повинен бути проведений не пізніше наступного дня після отримання від кандидата усіх документів.

До запиту додаються копії зазначених вище документів. Запити надсилаються щонайменше до таких органів чи їх територіальних підрозділів (за наявності):
- Міністерства внутрішніх справ – для встановлення фактів притягнення до кримінальної відповідальності;
- Міністерства юстиції – для отримання інформації з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- Державної податкової служби – з метою одержання відомостей про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру;
- Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку – щодо корпоративних прав;
- Міністерства охорони здоров'я – для встановлення інформації про стан здоров'я;
- Міністерства освіти і науки, молоді та спорту – для з'ясування інформації про освіту.

III етап – протягом семи днів з моменту отримання запиту органи влади, які його отримали, зобов'язані подати інформацію про результати спеціальної перевірки.

IV етап – підготовка органом місцевого самоврядування довідки за результатами інформації від органів влади, які проводили спеціальну перевірку.

Підготовка довідки терміном не обмежена, але вся процедура займає не більше 15 діб.

V етап – особа має право ознайомитися з підготовленою довідкою. У випадку незгоди з відомостями у довідці особа може скласти зауваження, які подаються обов'язково у письмовій формі.

VI етап – встановлення внаслідок спеціальної перевірки факту подання особою неправдивих відомостей є підставою для відмови у призначенні (обранні) на посаду.

7. ЩО ТАКЕ НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА

Законодавство України визначає основний зміст корупції у можливості осіб, які є суб'єктами відповідальності, використовувати своє службове становища з метою отримання неправомірної вигоди.

Стаття 6 Закону про корупцію забороняє використання службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Перелік повноважень службової особи повинен ґрунтуватися на положеннях законів, а самі службовці зобов'язані дотримуватися конституційного принципу законності. Його зміст полягає в тому, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (частина 2 статті 19 Конституції України).

Службовим особам забороняється не лише використовувати свої службові повноваження, але й *пов'язані з цим можливості*. До таких можливостей слід віднести, наприклад, пришвидшення вирішення власного питання в органі місцевого самоврядування з огляду на те, що особа знає всіх чи більшість службовців в органі; відстоювання інтересів інших осіб, справа яких вирішується в органі влади, перед колегами-співробітниками місцевого самоврядування та ін.

Неправомірне використання службового становища буде тоді, коли особа реалізувала повноваження відповідно до закону, але взамін отримала певну неправомірну вигоду або обіцянку (пропозицію) такої вигоди.

У статті 1 Закону про корупцію під *неправомірною вигодою* розуміються:

- грошові кошти;
- інше майно;
- переваги;
- пільги;
- послуги;
- нематеріальні активи.

Зазначені вигоди визнаються неправомірними, якщо їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Перелік вигод засвідчує, що вони мають як матеріальний (можуть бути оцінені в грошовому вимірі), так і нематеріальний вигляд.

При цьому матеріальні вигоди (грошові кошти, майно, послуги) можуть одержуватися безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову. Наприклад, йдеться про квартири, будинки, транспортні засоби, послуги дизайнера тощо. І в цьому випадку важливо розробити і дотримуватися певних методик визначення ринкових цін.

А неправомірні нематеріальні вигоди (переваги, пільги, нематеріальні активи) можуть отримуватися лише безоплатно, оскільки вони не мають ринкової ціни. Наприклад, може йтися про необґрунтовані переміщення в «черзі» на пільгове придбання житла або визнання особи володільцем нематеріального активу у вигляді авторського права, права на об'єкт промислової власності тощо.

Утім, законодавство змушує проводити грошову оцінку всіх видів неправомірних вигод, оскільки тяжкість відповідальності залежатиме від розміру вигоди (не більше 5 чи не більше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

NB! ДЛЯ ЦІЛЕЙ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ І АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕОПОДАТКОВУВАНІ МІНІМУМИ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН ЗАМІНЕНІ ПОНЯТТЯМ ПОДАТКОВА СОЦІАЛЬНА ПІЛЬГА. ЗГІДНО З ПУНКТОМ 169.1.1, ПУНКТОМ 5 ПІДРОЗДІЛУ І ПЕРЕХІДНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ, ВОНА СТАНОВИТЬ 100 % ВІД РОЗМІРУ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ ДЛЯ ПРАЦЕЗДАТНОЇ ОСОБИ НА ВІДПОВІДНИЙ РІК. У 2012 РОЦІ ОДНА ПОДАТКОВА СОЦІАЛЬНА ПІЛЬГА ДОРІВНЮЄ **1073** ГРН.

Для визнання неправомірним використання службового становища неправомірна вигода має бути отримана службовцем або прийнята пропозиція отримання такої вигоди. Факт отримання зазначеної вигоди чиновником на практиці може бути чітко встановлений (оформлені документи на право власності на майно, авторське право тощо). Однак фіксація факту прийняття службовою особою обіцянки/пропозиції отримання вигоди викликає більші труднощі. Адже на висунуту пропозицію може бути однозначна згода (усна чи письмова) або мовчання.

Стаття 16 Закону України «Про правила етичної поведінки» від 17 травня 2012 року № 4722-VI описує алгоритм дій службовців, яким надійшла пропозиція щодо неправомірної вигоди. Вони зобов'язані:

- - відмовитися від такої пропозиції;
- - за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- - залучити свідків пропозиції, якщо це можливо, у тому числі з числа колег по роботі;
- - письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або відповідний виборний чи колегіальний орган та/або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Закон забороняє приймати неправомірну вигоду для його використання в подальшому як доказу. Якщо ж особа, уповноважена на виконання функцій місцевого самоврядування, виявила у своєму службовому приміщенні чи передану в інший спосіб неправомірну вигоду, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт зазначених суб'єктів. Виявлені матеріальні предмети неправомірної вигоди зберігаються в органі до їх передання уповноваженим органам.

Закон про корупцію не містить вичерпного переліку *видів неправомірного використання службового становища,* що обґрунтовано з огляду на практичну неможливість передбачити всі заборонені випадки реалізації службових повноважень. У Законі названі окремі заборонені дії:

1) неправомірне сприяння фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності, одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг, укладанні контрактів (у тому числі на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти);

2) неправомірне сприяння призначенню на посаду особи, яка не має переваг перед іншими кандидатами на цю посаду;

3) неправомірне втручання в діяльність інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування або посадових осіб;

4) неправомірне надання переваги фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків.

«Неправомірність» згаданої діяльності службовців пов'язується щонайменше з двома обставинами:

- недотримання передбачених законом процедур: сприяння господарській діяльності, призначення на посади, адміністративного контролю, підготовки та ухва-

лення нормативних актів і адміністративних актів (з урахуванням необхідності антикорупційної експертизи цих актів);

- факти отримання неправомірної вигоди чи обіцянки (пропозиції) такої вигоди.

Порушення обмежень щодо використання службового становища карається на підставі статті 172-2 КУАП.

Для кваліфікації протиправних діянь важливо з'ясувати відмінність між адміністративним правопорушенням, передбаченим статтею 172-2 КУАП, з одного боку, та злочинами, передбаченими статтями 364 «Зловживання владою або службовим становищем», 365 «Перевищення влади або службових повноважень», 368 «Одержання хабара» ККУ, – з іншого.

Адже зовні однакова неправомірна поведінка службовця може мати різні правові наслідки.

Неправомірне використання службового становища (стаття 172-2 КУАП) і *зловживання владою* (стаття 364 ККУ) є схожими у таких аспектах:

- предметом цих діянь є неправомірна службова діяльність;
- метою діянь є задоволення особистого інтересу.

Відмінність між цими діяннями полягає в тому, що для визнання факту вчинення злочину необхідною умовою є завдання істотної шкоди (перевищує 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян[1]) правам, свободам і інтересам. А для встановлення адміністративного проступку немає значення завдана шкода, і йдеться про розміри отриманої неправомірної вигоди (не більше 5 і не більше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Однак, якщо розмір вигоди чиновника буде становити більше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, то діяння необхідно кваліфікувати як злочин у вигляді зловживання владою.

Неправомірне використання службового становища (стаття 172-2 КУАП) і *перевищення влади* (стаття 365 ККУ), окрім вищезазначеного, також відрізняються змістом діянь. При вчиненні злочину у вигляді перевищення влади службова особа виходить за межі своїх повноважень. Цього не відбувається при вчиненні адміністративного правопорушення, оскільки службовці в такому разі діють у межах своїх повноважень. Ознаками перевищення влади є:

- вчинення дій, які перебувають у компетенції вищої чи іншої посадової особи або органу;
- вчинення дій одноособово, коли вони мають здійснюватися колегіально;
- вчинення дій, які дозволяються лише в особливих випадках, з особливого дозволу і з особливим порядком – за відсутності згаданих умов;
- вчинення дій, які жодна особа не має права виконувати чи дозволяти.

Неправомірне використання службового становища (стаття 172-2 КУАП) і *одержання хабара* (стаття 368 ККУ) відрізняються таким:

1) предметом діяння – неправомірна вигода може мати матеріальний і нематеріальний характер, а хабар має тільки матеріальний характер;

2) наслідками діяння – адміністративне правопорушення вважається вчиненим лише за умови поєднання двох обставин (неправомірне виконання службових повноважень, пов'язане з отриманням вигоди). Для визнання діяння злочином достатньо зафіксувати отримання хабара, а факт виконання службових повноважень не має значення.

[1] У 2012 році ця сума становить 107 300 грн.

8. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ І ЯК ЙОГО ДОЛАТИ

Закон про корупцію зобов'язує уникати конфлікту інтересів, зокрема, таких осіб:

1) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад;

2) посадових осіб місцевого самоврядування;

3) посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету.

Конфліктом інтересів вважається суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень. При цьому особистими інтересами визнаються будь-які інтереси особи, зумовлені особистими, родинними, дружніми чи будь-якими іншими позаслужбовими стосунками з іншими особами, у тому числі особисті майнові та немайнові інтереси, а також ті, що виникають у зв'язку з членством особи або з її діяльністю, не пов'язаною з виконанням функцій місцевого самоврядування, у громадських, релігійних чи інших організаціях (стаття 1 Закону про правила етичної поведінки). Наприклад, очевидний конфлікт буде у ситуаціях, коли стороною в адміністративній справі виступає близька особа або юридична особа, де засновником (керівником) є близька особа чиновника.

При виникненні ситуації конфлікту інтересів особа повинна повідомляти про це свого безпосереднього керівника. Однак у керівників органів місцевого самоврядування, на відміну від органів державної влади, немає безпосереднього керівництва. Тому виходом з такого становища може бути відповідне повідомлення, надіслане до заступників керівників.

Неповідомлення про наявність конфлікту інтересів має наслідком притягнення до відповідальності, передбаченої статтею 172-7 КУАП.

Але закон не містить конкретних правил уникнення конфлікту інтересів, а містить загальне відсилання до відсутніх наразі нормативних актів, які визначатимуть повноваження органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій місцевого самоврядування.

До часу ухвалення нового Адміністративно-процедурного кодексу, законодавства про доброчесність на публічній службі способи подолання конфлікту інтересу можуть бути такі:

1) *самовідвід службової особи* при вирішення певної адміністративної справи, де може бути присутня необ'єктивність через особисте зацікавлення. Такий вихід випливає з положень частини 3 статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV, які передбачають перевірку адміністративними судами рішень суб'єктів владних повноважень на їх відповідність засаді безсторонності (неупередженості). Порушення цього принципу матиме наслідком скасування відповідного рішення адміністративного органу.

Водночас для запровадження процедури відводу певної посадової особи її керівником необхідно очікувати змін до законодавства;

2) *переміщення* службової особи на іншу посаду, в інший структурний підрозділ у межах спеціальності, кваліфікації. Цей інститут передбачений частиною 2 статті 32 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 року, № 322-VIII. При цьому на посадових осіб місцевого самоврядування поширюються вимоги законодавства про працю (частина 3 статті 7 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року, № 2493-III);

3) *переведення* службової особи за її згодою на іншу посаду, яка не відповідає спеціальності, кваліфікації (частина 1 статті 32 Кодексу законів про працю);

4) *тимчасове переведення* службової особи без її згоди на термін до одного місяця на іншу посаду, яка не відповідає спеціальності, кваліфікації (частина 2 статті 33 Кодексу законів про працю).

9. ЯКІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАБОРОНЕНО СУМІЩАТИ СЛУЖБОВІЙ ОСОБІ

Уведення Законом про корупцію заборон на здійснення службовими особами місцевого самоврядування інших видів діяльності пов'язується щонайменше з такими мотивами:

- подолання конфлікту інтересів;
- прозорість і підконтрольність для громадськості доходів і витрат службовців;
- унеможливлення випадків приховування корупційної плати за оплату додаткової праці чи дохід від підприємницької діяльності.

Заборони щодо сумісництва поширюються на:

1) депутатів місцевих рад, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі:

- секретар сільської, селищної, міської ради;
- заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник, заступник голови обласної ради;
- голова районної, районної у місті, обласної ради;

2) посадових осіб місцевого самоврядування.

Зазначеним службовим особам не дозволяється:

1) *займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю*. Ця заборона не поширюється на зайняття такими видами діяльності:

- викладацька, тобто робота викладачем у навчальних закладах;
- наукова, яка полягає у підготовці наукових досліджень, статей, книг тощо;
- творча, що має результатом створення творів мистецтва (картин, поезії, романів, мелодії тощо);
- медична практика – це діяльність, спрямована на сприяння поліпшенню здоров'я, запобігання захворюванням і допомогу при захворюваннях. Підлягає ліцензуванню на підставі пункту 20 частини 3 статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року, № 1775-III;
- інструкторська та суддівська практика зі спорту полягає у можливості проведення занять у спортивних гуртках, секціях, групах та здійсненні суддівських функцій на змаганнях з різних видів спорту;

2) *входити до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку*. Однак особи мають право здійснювати функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства.

Конституційний Суд України у своєму рішенні № 6-рп/2012 від 13 березня 2012 року дозволив службовцям брати участь у загальних зборах підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Закон забороняє чиновникам бути причетними до роботи певних юридичних осіб, які створюються з метою отримання прибутку. Але вони можуть входити до складу організацій, які не мають такої мети (наприклад, громадські організації). У цьому випадку необхідно дотримуватися головної вимоги – ця діяльність не повинна мати результатом одержання додаткового доходу.

Положення про обмеження сумісництва містяться також у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, № 280/97-ВР. Але положення цього Закону і Закону про корупцію у цій частині відрізняються таким:

1) *суб'єкти*. Закон про корупцію містить обмеження для усіх посадових осіб місцевого самоврядування і депутатів, які працюють на постійній основні, а Закон про місцеве самоврядування – обходить увагою обмеження для службовців виконавчих апаратів районних і обласних рад;

2) *зміст обмежень*. Закон про корупцію дозволяє здійснювати п'ять видів діяльності (викладацька, наукова, творча діяльність, медична, суддівська та інструкторська практика із спорту), а в Законі про місцеве самоврядування йдеться лише про викладацьку, наукову та творчу діяльність;

3) *характеристика дії обмежень*. Закон про корупцію дозволяє займатися п'ятьма видами діяльності (викладацькою, науковою, творчою діяльністю, медичною, суддівською та інструкторською практикою із спорту) у будь-який час, а Закон про місцеве самоврядування – викладацькою, науковою та творчою діяльністю лише у позаробочий або «позаурочний» час (частина 2 статті 50).

Зазначені відмінності впливають на зміст правових наслідків для службових осіб. Наприклад, порушення заборони, передбаченої Законом про місцеве самоврядування, означатиме, що особа підлягатиме звільненню, але вона не буде притягнута до відповідальності на підставі статті 172-4 КУАП.

10. ДАРУНОК І ЧИМ ВІН ЗАГРОЖУЄ

Необхідність встановлення в Законі про корупцію спеціальних вимог до одержання подарунків представниками органів місцевого самоврядування зумовлюється тим, що під процесом дарування дуже часто «маскується» корупційна плата чиновникам за сприяння у вирішенні певних питань.

NB! ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО ДОГОВІР ДАРУВАННЯ І ПОЖЕРТВИ (СТАТТІ 717-730) НЕ МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЬ ДО ВІДНОСИН, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬСЯ ЗАКОНОМ ПРО КОРУПЦІЮ. ТАК, ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ПРАВОЧИН ДАРУВАННЯ НЕ МОЖЕ ВСТАНОВЛЮВАТИ ОБОВ'ЯЗКУ ВЧИНЕННЯ НА КОРИСТЬ ДАРУВАЛЬНИКА БУДЬ-ЯКОЇ ДІЇ МАЙНОВОГО ЧИ НЕМАЙНОВОГО ХАРАКТЕРУ (ЧАСТИНА 2 СТАТТІ 717 ЦКУ), А ЗАБОРОНЕНІ ДАРУНКИ ЧИНОВНИКАМ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ САМЕ З МЕТОЮ ВЧИНЕННЯ ДІЯНЬ, УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ В ІНТЕРЕСАХ ДАРУВАЛЬНИКА.

ПОЖЕРТВУВАЧ У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ МАЄ ПРАВО КОНТРОЛЮВАТИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЖЕРТВИ (ЧАСТИНА 1 СТАТТІ 730 ЦКУ). ЦЬОГО ВІН ФАКТИЧНО ПОЗБАВЛЕНИЙ У ВІДНОСИНАХ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ВЛАДИ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ПОЖЕРТВИ.

Закон висуває окремі вимоги в частині отримання дарунків до:

1) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (підпункт б) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

2) посадових осіб місцевого самоврядування (підпункт в) пункту 1 частини першої статті 4 Закону про корупцію);

3) посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету (підпункт а) пункту 2 частини першої статті 4 Закону).

Положення Закону про корупцію передбачає існування заборон і обмежень щодо отримання подарунків (пожертв).

Так, зазначеним посадовим особам ***забороняється*** одержувати дарунки (пожертви) безпосередньо або через інших осіб:

- за ухвалення рішень, вчинення дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника;
- за посередництво при сприянні в ухваленні рішень, вчиненні дій чи бездіяльності іншими посадовими особами та органами влади в інтересах дарувальника;
- від посадових осіб, які перебувають у підпорядкуванні, незалежно від мети здійснення подарунку (частина 1 статті 8 Закону про корупцію). На відміну від обмежень щодо роботи близьких осіб (родичів) закон не вимагає, щоб підпорядкування між дарувальником-службовцем і обдарованим було безпосереднім. Тобто, існує заборона здійснювати подарунки підлеглими службовцями будь-кому із керівництва органу місцевого самоврядування чи юридичної особи публічного права.

Стаття 16 Закону про правила етичної поведінки визначає також обов'язки службовців, яким надійшла пропозиція щодо неправомірного дарунка (пожертви). Так, вони зобов'язані:

- відмовитися від такої пропозиції;
- за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- залучити свідків пропозиції, якщо це можливо, у тому числі з числа колег по роботі;
- письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або відповідний виборний чи колегіальний орган та/або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Закон забороняє приймати неправомірний дарунок (пожертву) для його використання в подальшому як доказу. Якщо ж особа, уповноважена на виконання функцій місцевого самоврядування, виявила у своєму службовому приміщенні чи передану в інший спосіб неправомірний дарунок (пожертву), вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт зазначених суб'єктів. Виявлені матеріальні предмети неправомірного дарунку (пожертви) зберігаються в органі до їх передання уповноваженим органам.

Дарунки і пожертви можуть бути отримані представниками місцевого самоврядування при дотриманні кількох ***обмежень***:

- їх отримання відповідає загальновизнаним уявленням про гостинність (наприклад, одержання невеликих подарунків під час візитів представників іноземних держав, міжнародних організацій та ін.);
- їх отримання не порушуватиме зазначених заборон (тобто, отримання дарунків не пов'язане з ухваленням рішень на користь дарувальників, а також дарунок не здійснюється підлеглою посадовою особою);
- їх вартість не перевищує 50% мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), отриманих одноразово, а сукупна вартість таких дарунків, отриманих з одного джерела, протягом одного року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року.

NB! РОЗМІР МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЩОРІЧНО ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ НА КОЖЕН РІК. НАПРИКЛАД, НА 2012 РІК СТАТТЕЮ 13 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ НА 2012 РІК» ПЕРЕДБАЧЕНО, ЩО МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА СТАНОВИТИМЕ: З 1 СІЧНЯ – 1073 ГРИВНІ, З 1 КВІТНЯ – 1094 ГРИВНІ, З 1 ЛИПНЯ – 1102 ГРИВНІ, З 1 ЖОВТНЯ – 1118 ГРИВЕНЬ, З 1 ГРУДНЯ – 1134 ГРИВНІ.

Отримані у такий спосіб подарунки підлягають переданню службовцем протягом одного місяця у власність територіальної громади згідно з Порядком передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 року № 1195. Це передання оформлюється актом приймання-передачі подарунка.

Зазначені обмеження щодо вартості дарунків не поширюються на такі випадки:

1) здійснення подарунків від близьких осіб;

2) дарунок (пожертва) отримується як загальнодоступна знижка на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Наявність таких винятків у законодавстві пояснюється тим, що обмеження для осіб під час проходження служби в органах місцевого самоврядування повинні бути пропорційними. Факт перебування на службі не повинен ставати причиною для перешкод в отриманні подарунків від своїх родичів (наприклад, під час привітання з днем народження, одруження, народження дитини тощо) або участі в розіграші призів і т.д.

Близькими особами визнаються:

- подружжя;
- діти і батьки;
- рідні брати і сестри;
- дід, баба й онуки;
- усиновлювачі, усиновлені;
- інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки (наприклад, чоловік і жінка, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу (частина 2 статті 21 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року, № 2947-III).

Отримання чиновником з*нижки на товари і послуги, виграшу, призу, премії або бонусу* може виступати одним із способів приховування корупційних практик (наприклад, виграш службовцем автомобіля чи квартири за наслідками фіктивного розіграшу). Для уникнення подібних ситуацій законодавець передбачив, що такі акційні пропозиції повинні бути *загальнодоступними*, тобто:

1) умови проведення акцій мають бути оголошені через засоби масової інформації чи іншим способом, який забезпечить повноцінне інформування громадськості;

2) учасником акції може бути будь-яка особа.

Закон про корупцію не дає однозначної відповіді на питання, якщо посадовцю буде надано подарунок у межах проявів гостинності, але його вартість перевищуватиме передбачені обмеження (50 % мінімальної заробітної плати).

Вважаємо, в такому випадку необхідно визнати цей дарунок як подарунок територіальній громаді, комунальній установі чи організації (комунальною власністю) передати органу, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Передання у комунальну власність подібного дарунка одночасно буде винятком із заборони органам місцевого самоврядування одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно послуг чи майна (стаття 17 Закону про корупцію).

Порушення заборон і обмежень щодо подарунків і пожертв тягне за собою відповідальність, передбачену статтею 172-5 КУАП. Необхідно визначити можливі складності при кваліфікації цих діянь з адміністративними проступками щодо порушення обмежень з використання службового становища для отримання неправомірної вигоди (стаття 172-2 КУАП) і злочинами у вигляді одержання хабара (стаття 368 ККУ) та незаконного збагачення (стаття 368-2 ККУ).

Схожість адміністративних порушень, передбачених статтями 172-5 і 172-2 КУАП, полягає у тому, що один об'єкт може вважатися і дарунком, і неправомірною вигодою. Різниця між цими діяннями полягає в такому:

1) дарунок завжди має матеріальне вираження, а неправомірна вигода може мати нематеріальний зміст;

2) адміністративне правопорушення, визначене у статті 172-2 КУАП, є закінченим за наявності двох обов'язкових умов – реалізація службових повноважень в інтересах інших осіб і отримання вигоди за це. Для порушення, передбаченого статтею 172-5 КУАП, достатнім є факт одержання подарунка (пожертви), а виконання/невиконання дій в інтересах дарувальника не має значення.

Одержання подарунка (стаття 172-5 КУАП) і одержання хабара (стаття 368 ККУ) вважаються завершеними з моменту отримання цих об'єктів, незалежно від факту здійснення службових повноважень. Також подарунок і хабар можуть виступати аналогічними предметами. Однак відмінність полягає в такому:

1) одержання хабара завжди пов'язане з необхідністю використання особою свого службового становища. А одержання подарунка не завжди пов'язане з виконанням повноважень. Наприклад, адміністративним правопорушенням є отримання подарунка від підлеглих службовців, незалежно від мети цих дій;

2) вартість подарунка. Цей критерій для розмежування чітко не випливає із законодавства. Однак, якщо існує обмеження в отриманні подарунка як прояву гостинності (не більше 50 % мінімальної зарплати), то цей розмір вигоди службової особи за неправомірне використання її повноважень дозволяє говорити про адміністративне правопорушення. Всі отримані вигоди, які перевищують розмір в 50 % мінімальної зарплати, повинні кваліфікуватися як хабар, а діяння розглядатися злочином.

Різниця між одержанням подарунка (стаття 172-5 КУАП) і незаконному збагаченні (стаття 368-2 ККУ) полягає в розмірі вигоди. Для визнання діяння злочином і притягнення особи до кримінальної відповідальності за статтею 368-2 ККУ необхідно, щоб вигода була значною, тобто перевищувала 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян[2].

[2] У 2012 році ця сума становить 107 300 грн.

11. БЛИЗЬКІ ОСОБИ СЛУЖБОВЦІВ І ПОВ'ЯЗАНІ З ЦИМ ОБМЕЖЕННЯ

Наявність у Законі про корупцію обмежень щодо роботи в одному органі влади близьких осіб (родичів) обумовлюється існуванням значного ризику, що належному виконанню службових обов'язків перешкоджатиме наявність фактора родинних зв'язків. За таких обставин питання законності діяльності службовця-родича чи близької особи відступатиме на другий план.

З метою уникнення подібних ситуацій Закон про корупцію передбачає кілька обмежень для посадових осіб місцевого самоврядування і посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Серед обмежень є:

1) заборона брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких осіб;

2) заборона у будь-який інший спосіб впливати на прийняття рішення про призначення на посаду близьких осіб;

3) обов'язок повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких осіб;

4) заборона мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких осіб або бути безпосередньо підпорядкованими близьким особам;

5) обов'язок вживати заходів щодо усунення ситуації безпосереднього підпорядкування у 15-денний термін;

6) обов'язок протягом одного місяця з моменту виникнення ситуації безпосереднього підпорядкування:

- переведення на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування, або
- звільнення із займаної посади, у разі неможливості переведення.

Найбільше уваги Закон про корупцію приділяє питанням безпосереднього підпорядкування близьких осіб. Заборонене саме ***безпосереднє підпорядкування***.

> **БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПІДПОРЯДКУВАННЯ** – ВІДНОСИНИ ПРЯМОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ АБО ПРАВОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛЕГЛОЇ ОСОБИ ВІД ЇЇ КЕРІВНИКА, В ТОМУ ЧИСЛІ ЧЕРЕЗ ВИРІШЕННЯ (УЧАСТЬ У ВИРІШЕННІ) ПИТАНЬ ПРИЙНЯТТЯ НА РОБОТУ, ЗВІЛЬНЕННЯ З РОБОТИ, ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧЕНЬ, ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ, НАДАННЯ ВКАЗІВОК, ДОРУЧЕНЬ, КОНТРОЛЮ ЗА ЇХ ВИКОНАННЯМ (СТАТТЯ 1 ЗАКОНУ ПРО КОРУПЦІЮ).

Закон не забороняє родичам працювати в одному органі місцевого самоврядування на посадах у різних структурних підрозділах, наприклад, керівника відділу економіки і спеціаліста у відділі екології.

Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» також містить обмеження, пов'язані з прийняттям на службу. Однак обмеження, передбачені двома законами, суттєво відрізняються:

1) *переліком службових осіб*. Закон про службу в органах місцевого самоврядування

веде мову лише про посадових осіб місцевого самоврядування, а Закон про корупцію – також про посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;

2) *переліком близьких осіб*. Обидва закони (Закон про службу в органах місцевого самоврядування в поєднанні зі статтею 25-1 Кодексу законів про працю і Закон про корупцію) до близьких осіб відносять батьків, подружжя, дітей, діда і бабу (батьків подружжя). Закон про корупцію близькими вважає також рідних братів і сестер, онуків, усиновлювачів та усиновлених, осіб, які спільно проживають, пов'язаних спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, а Кодекс законів про працю – братів і сестер (навіть нерідних), братів, сестер і дітей кожного із подружжя;

3) *змістом обмежень*. Закон про службу в органах місцевого самоврядування забороняє особам приходити на посади, які безпосередньо підпорядковуються родичам. У ньому відсутнє обмеження на заняття посади безпосереднього керівника щодо підлеглого, який є близьким родичем. А Закон про корупцію містить обмеження для близьких осіб на зайняття посад як безпосередніх керівників, так і безпосередніх підлеглих службовців;

4) *дією обмежень*. Закон про службу в органах місцевого самоврядування стосується всіх посадових осіб місцевого самоврядування, незалежно від місця знаходження певного органу (село, селище, місто). Своєю чергою, Закон про корупцію не встановлює обмежень для посадових осіб, які працюють в сільській місцевості і гірських населених пунктах.

> **NB!** КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВИЗНАЧАЄ ПЕРЕЛІК ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ (СІЛ, СЕЛИЩ, МІСТ) НА ПІДСТАВІ КРИТЕРІЇВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО СТАТУС ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ В УКРАЇНІ» ВІД 15 ЛЮТОГО 1995 Р. У ЦЬОМУ ПЕРЕЛІКУ МІСТЯТЬСЯ НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ, ЛЬВІВСЬКОЇ І ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ.

Винятки для сільської місцевості і гірських населених пунктів є виправданими з огляду на обмеженість людських ресурсів у цих місцях. Безумовне поширення обмежень щодо заборони роботи близьких осіб у межах одного органу влади чи комунального підприємства паралізували би їх діяльність.

Також вказані обмеження не застосовуються до:

1) близьких осіб, які безпосередньо підпорядковані один одному у зв'язку з перебуванням кожного з них на виборній посаді. Йдеться про ситуації, коли близькими особами виявляються, наприклад, голова і заступник голови районної у місті, районної чи обласної ради. Цей виняток обумовлюється тим, що ці особи обираються з допомогою механізму місцевих виборів. Адже дотримання вимог Закону про корупцію потребувало би задіювати процедури відмови певного депутата від свого мандата чи відмови від обрання на адміністративну посаду. Тобто, в цьому випадку інтереси представників територіальної громади отримали пріоритет над загальними антикорупційними обмеженнями;

2) осіб, які працюють у галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту. Основним аргументом для встановлення в Законі цього винятку стало намагання зберегти «сімейні династії» лікарів, учителів, науковців, спортивних тренерів.

12. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ СЛУЖБОВЦІВ

Фінансовий контроль службовців місцевого самоврядування та осіб, які претендують на зайняття посад в органах місцевого самоврядування, покликаний виявляти корупційні прояви за допомогою підвищення прозорості статків чиновників через можливість встановлення різниці між їхнім задекларованим і реальним майновим станом.

З цією метою Закон про корупцію встановлює певні обов'язки для:

- депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад;
- посадових осіб місцевого самоврядування;
- посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Заходами фінансового контролю є:

1) подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (частина 1 статті 12 Закону про корупцію);

2) оприлюднення відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (частина 2 статті 12 Закону про корупцію);

3) повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента (частина 3 статті 12 Закону про корупцію).

Зазначені представники місцевого самоврядування зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію з відомостями про:

- доходи;
- нерухоме майно;
- транспортні засоби;
- вклади у банках, цінні папери та інші активи;
- фінансові зобов'язання.

Форма декларації затверджена Законом про корупцію.

NB! ВОДНОЧАС СТАТТЕЮ 13 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЩОРІЧНЕ ПОДАННЯ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ДЕКЛАРАЦІЙ. ТАКИЙ ОБОВ'ЯЗОК ВСТАНОВЛЕНИЙ ЛИШЕ ДЛЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. І ДЕКЛАРУВАННЮ ПІДЛЯГАЮТЬ ТІЛЬКИ МАЙНОВИЙ СТАН І ДОХОДИ ПОСАДОВЦІВ.

ЗВІТУВАННЯ ПРО ВИТРАТИ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ СЛУЖБОВЦІВ НЕ Є ПРЕДМЕТОМ ПОДАТКОВИХ ДЕКЛАРАЦІЙ.

У декларації чиновники повинні зазначити відомості про себе і про всіх ***членів сім'ї***. Членами сім'ї закон визнає:

- осіб, які перебувають у шлюбі;
- дітей;
- осіб, які перебувають під опікою і піклуванням;
- осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права

та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Перелік членів сім'ї відрізняється від кола близьких осіб і не включає в себе:

- батьків,
- рідних братів і сестер,
- діда, бабу,
- онуків,
- усиновлювачів, усиновлених.

Однак, якщо зазначені особи проживають разом із посадовою особою місцевого самоврядування, вони визнаються членами її сім'ї. Тоді відомості про них також слід відображати у декларації.

Подання декларацій чиновниками дасть можливість чітко порівняти дані про витрати з розмірами їх доходів і встановлювати факти незаконного збагачення.

Отже, об'єктами для звітування і наступної перевірки виступають:

1) *дохід* – заробітна плата, інші виплати та винагороди, дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту, авторська винагорода, інші доходи від реалізації майнових прав інтелектуальної власності, матеріальна допомога, дарунки, призи, виграші, допомога у випадку безробіття, аліменти, спадщина, страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу, дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна, дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності, дохід від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, дохід від передачі в оренду майна;

2) *нерухоме майно* – речі та майнові права, які знаходяться у приватній власності особи (земельна ділянка, житловий будинок, квартира, садовий (дачний) будинок, гараж тощо);

3) *транспортні засоби* – автомобілі, водні засоби, повітряні судна;

4) *вклади у банках, цінні папери та інші активи* – кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, цінні папери, внески до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації;

5) *фінансовими зобов'язаннями* вважаються зобов'язання щодо добровільного страхування, недержавного пенсійного забезпечення, утримання нерухомого майна, транспортних засобів, вкладів у банках, цінних паперів та інших активів, погашення основної суми позики (кредиту), суми відсотків за позикою (кредитом), інших витрат.

Інші витрати підлягають декларуванню, якщо разова витрата (вклад/внесок) дорівнює або перевищує *150 000 грн*.

Закон встановлює *інші терміни звітування* для службовців, які перебувають:

1) у відпустці:

- у зв'язку з вагітністю та пологами;
- для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- для догляду за дитиною, яка потребує домашнього догляду;
- через тимчасову непрацездатність,

2) за межами України;

3) під вартою.

Вони зобов'язані подати звітні відомості за звітний рік до 31 грудня. Збільшення термінів звітування на 9 місяців для зазначених категорій службовців зумовлене об'єктивною необхідністю витрачання більшого часу для збору необхідної інформації. Це пов'язано з обмеженнями в можливостях осіб (перебування за кордоном, під вартою).

А особи, які припиняють службові відносини за місцем роботи, зобов'язані подати такі відомості до моменту припинення таких відносин. Існування подібного правила повинно унеможливити випадки, коли особа незаконно збагачується за рахунок свого службового становища і одразу звільняється із займаної посади до моменту подання відомостей про майновий стан за минулий рік. Адже приватні особи, які не перебувають на публічній службі, не зобов'язані подавати фінансові декларації. Закон про корупцію в такому разі передбачає, що декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру повинні подаватися до часу завершення публічної служби.

Відомості про майновий стан керівників органів місцевого самоврядування та їх заступників, зазначені у їхніх деклараціях, *підлягають оприлюдненню* протягом 30-ти днів з дня їх подання шляхом опублікування в офіційних друкованих виданнях відповідних органів місцевого самоврядування. Це законодавче положення обумовлюється необхідністю підвищеної публічної уваги до керівництва місцевого самоврядування, щоб кожен у випадку зацікавленості міг самостійно порівняти спосіб життя чиновників і їхні задекларовані статки.

Повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента повинно бути здійснене до відповідного підрозділу державної податкової служби за місцем проживання протягом 10-ти днів з моменту такого відкриття.

Зазначене повідомлення містить у собі елемент подвійного контролю за публічними службовцями. Адже першочерговий контроль відбувається до моменту відкриття рахунка за межами країни у спосіб надання особі індивідуальної ліцензії територіальним управлінням Національного банку України (статті 5, 11, 13 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93, Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України» від 14 жовтня 2004 року № 485).

Порушення вимог фінансового контролю у вигляді неподання чи несвоєчасного подання відомостей про майновий стан, а також неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про відкриття валютного рахунка тягне за собою відповідальність, передбачену статтею 172-6 КУАП.

13. ПРОЗОРІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБОВЦІВ

Забезпечення прозорості в діяльності службових осіб є важливим механізмом запобігання корупції і виявлення фактів корупції. Стандарти доступу громадян до інформації визначені в новому Законі України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року.

Стаття 5 цього Закону передбачає два основні способи забезпечення права осіб на отримання публічної інформації:

1) систематичне та оперативне оприлюднення інформації:

- в офіційних друкованих виданнях;
- на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет;
- на інформаційних стендах;
- будь-яким іншим способом;

2) надання інформації на підставі запитів осіб на інформацію.

Виконання вказаних обов'язків покладається на велике коло суб'єктів, які є розпорядниками інформації (стаття 13 Закону про доступ до публічної інформації), що значно ширше переліку, визначеного в Законі про корупцію.

Закон про корупцію, своєю чергою, стосується лише такого кола службових осіб:

1) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад;

2) посадових осіб місцевого самоврядування;

3) посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

А обов'язки для цих чиновників стосуються лише надання інформації за запитами. Їм заборонено:

- відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої передбачено законом;
- надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

Вимоги до запитів на інформацію встановлюються статтею 19 Закону про доступ до публічної інформації. Вони, зокрема, можуть бути індивідуальними або колективним, і можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою). Зміст запиту є довільним.

Запит повинен лише містити:

- ім'я (найменування) особи-запитувача інформації, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;
- загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо особі це відомо;
- підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

Загальний термін для відповіді на запит становить п'ять робочих днів. Цей термін може бути зменшений до 48 годин у виняткових випадках (з метою отримання інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи) або збільшений до 20-ти робочих днів (для надання великого обсягу інформації або при пошуку інформації серед значної кількості даних).

Закон також передбачає, що не може бути обмежено доступ до інформації (визнано

її конфіденційною, таємною чи службовою) про:

- розпорядження бюджетними коштами;
- володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів;
- умови отримання зазначених коштів чи майна;
- прізвища, імена, по-батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно;
- доходи осіб та членів їхніх сімей, які претендують на зайняття чи займають виборну посаду в органах влади або обіймають посаду службовця органу місцевого самоврядування першої або другої категорії.

Але обмеження в доступі стосується інформації, а не документа. Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої є необмеженим.

На додаток до цих заборон, Закон про корупцію не дозволяє відносити до інформації з обмеженим доступом такі відомості про депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад і посадових осіб місцевого самоврядування:

1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них зазначеними чиновниками;

2) розміри, види оплати праці зазначених службових осіб, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, дарунки (пожертви).

При цьому обов'язковій державній реєстрації підлягають такі правочини:

- договір купівлі-продажу, міни земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі (статті 657, 716 Цивільного кодексу України від 16 червня 2003 року, № 435-IV);
- договір про передачу нерухомого майна під виплату ренти (стаття 732 Цивільного кодексу України). За цим договором одна сторона передає іншій у власність майно, а платник взамін цього зобов'язується періодично (безстроково або протягом певного терміну) виплачувати ренту у формі певної грошової суми або в іншій формі;
- договір довічного утримання (догляду), за якими передається набувачеві у власність житловий будинок, квартира або їх частина, інше нерухоме майно (стаття 745 Цивільного кодексу України);
- договір найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладений на термін не менше трьох років (стаття 794 Цивільного кодексу України);
- договір управління нерухомим майном (стаття 1031 Цивільного кодексу України).

За неправомірну відмову в наданні зазначеної інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, службові особи несуть відповідальність, передбачену статтею 212-3 КУАП «Порушення права на інформацію».

14. ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ СЛУЖБОВИХ ОСІБ ПІСЛЯ ЇХ ЗВІЛЬНЕННЯ

Важливість встановлення обмежень для службових осіб після їх звільнення зумовлюється необхідністю уникати ситуацій, коли чиновники до закінчення часу своєї служби всупереч інтересам територіальної громади створюватимуть режим сприяння і надаватимуть переваги для окремих фізичних чи юридичних осіб, з якими з часом будуть мати певні підприємницькі взаємовідносини.

Тому депутатам Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатам місцевих рад і посадовим особам місцевого самоврядування протягом одного року після припинення виконання функцій місцевого самоврядування ***заборонено***:

1) *укладати* трудові договори (контракти) або *вчиняти* правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами, з якими мали певні взаємовідносини. Зміст зазначених відносин полягає у здійсненні:

- повноважень з контролю, нагляду за діяльністю цих юридичних осіб;
- підготовки чи прийняття рішень щодо цих осіб.

Однак дія цієї заборони поширюється лише на правовідносини колишнього чиновника і юридичних осіб, які мали місце за один рік до дня припинення служби. Тобто, якщо службовець надав дозвіл, ліцензію, погодження певному підприємству за 2, 3, 4 роки до закінчення свого перебування на посаді, то він має право бути найнятим на роботу цим підприємством чи укладати з ним інші правочини (купівля-продаж, оренда, міна тощо).

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає такі повноваження з контролю виконавчих органів сільських, селищних, міських рад за:

- платежами до місцевого бюджету (стаття 28);
- дотриманням цін і тарифів (стаття 28);
- використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності (стаття 29);
- житлово-будівельними і гаражними кооперативами, стоянками автомобільного транспорту (стаття 30);
- якістю питної води (стаття 30);
- належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку (стаття 30);
- технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна (стаття 30);
- належними, безпечними і здоровими умовами праці на цих підприємствах (стаття 30);
- дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів (стаття 30);
- станом квартирного обліку та додержанням житлового законодавства (стаття 30);
- дотриманням законодавства при плануванні та забудові відповідних територій (стаття 31);
- забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд у районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів (стаття 31);
- використанням коштів фонду загальнообов'язкового навчання при загальноос-

вітніх навчальних закладах комунальної власності (стаття 32);
- додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів (стаття 33);
- діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами (стаття 33);
- охороною праці, забезпеченням соціального захисту працівників, у тому числі зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці (стаття 34);
- якістю проведення атестації робочих місць щодо їх відповідності нормативно-правовим актам про охорону праці (стаття 34);
- наданням працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу в шкідливих умовах (стаття 34);
- поданням відомостей про наявність вільних робочих місць (посад) (стаття 34);
- прикордонною і прибережною торгівлею (стаття 35);
- використанням військовими частинами, установами, навчальними закладами Збройних Сил України службових приміщень і житлової площі, інших об'єктів, наданням їм комунально-побутових послуг (стаття36);
- станом розгляду звернень громадян на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності (стаття 38). Для виконання цих повноважень ради можуть створювати тимчасові контрольні комісії (стаття 48).
- Прийняття рішень щодо юридичних осіб може мати місце як у діяльності депутатів, так і посадових осіб виконавчих органів рад;

2) *розголошувати* або *використовувати* в інший спосіб у власних інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень. Порушення цієї заборони визнається адміністративним корупційним правопорушенням, відповідальність за яке передбачене статтею 172-8 КУАП. Однак цей делікт необхідно відрізняти від інших видів порушень, наприклад:
- використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації (ч. 3 статті 164-3 КУАП);
- використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (стаття 231 ККУ);
- розголошення комерційної або банківської таємниці (стаття 232 ККУ);
- розголошення державної таємниці (стаття 328 ККУ).

Відмінність полягає у такому:

а) вид розголошеної інформації. Для притягнення до відповідальності за статтею 172-8 КУАП необхідно, щоб розголошена інформація не належала до таких таємниць:
- державної – виду таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому Законом «Про державну таємницю», державною таємницею і підлягають охороні державою;
- комерційної – відомостей, пов'язаних із виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди його інтересам (частина перша статті 36 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року);

- банківської – інформації щодо діяльності та фінансового стану особи, яка відома банку у процесі обслуговування особи та взаємовідносин з нею чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди особі (стаття 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року);
- конфіденційної – інформації про фізичну особу (дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, адреса, дата і місце народження), а також додаткової інформації, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою (статті 11, 21 Закону України «Про інформацію» в редакції від 13 січня 2011 року);

б) мета або наслідки розголошення. Неправомірне розголошення інформації, зазначене у статті 172-8 КУАП, не передбачає наявності додаткових кваліфікуючих ознак. Тоді як при вчиненні інших протиправних діянь необхідні наявність у порушника: мети заподіяння шкоди діловій репутації або майну підприємця (частина 3 статті 164-3 КУАП), завданої істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (стаття 231 ККУ), наявність корисливих чи інших особистих мотивів і завданої істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (стаття 232 ККУ);

3) *представляти* інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в судах), в яких іншою стороною є орган місцевого самоврядування, в якому вона працювала.

Чинне законодавство дозволяє ефективно реалізувати цю заборону. В адміністративній процедурі між органом місцевого самоврядування і особою, представником якої виступає колишній чиновник цього ж органу, може бути прийняте рішення про недопуск цього екс-службовця. У судовому адміністративному, цивільному, господарському процесі таке рішення уповноважений ухвалити суд за клопотанням представника органу місцевого самоврядування.

Але після закінчення однорічного терміну після припинення особою службових відносин, вона необмежена у можливостях укладення договорів, вчинення правочинів, розголошення службової інформації і представництва інтересів інших осіб. І ці діяння не вважатимуться корупційними порушеннями.

15. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Встановлення певних обмежень і заборон для службовців місцевого самоврядування матиме антикорупційне значення лише у випадку, коли в законі передбачатимуться заходи відповідальності за порушення кожної із заборон.

З цією метою Закон про корупцію впроваджує чотири види відповідальності за порушення своїх положень:

- кримінальну;
- адміністративну;
- цивільну;
- дисциплінарну.

Кримінальна відповідальність

Кримінальна відповідальність – найсуворіший вид юридичної відповідальності за корупційні правопорушення, який характеризується великими розмірами покарань і можливістю визнання винуватої особи судимою (негативні наслідки судимості мають значення і після відбуття особою покарання).

Одночасно із ухваленням Закону про корупцію були внесені зміни до Кримінального кодексу, які стосувалися розширення переліку покарань за вчинення корупційних злочинів і збільшення видів кримінально-караних корупційних діянь.

Так, оновлення складів кримінальних діянь службовців місцевого самоврядування відбулось за рахунок:

1) статті 368-2 ККУ «Незаконне збагачення», тобто одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі (більше ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва;

2) статті 369-2 ККУ «Зловживання впливом» стосовно пропозиції або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду вплинути на прийняття рішення службовою особою;

3) статті 370 ККУ «Провокація хабара або комерційного підкупу», яка передбачає свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара чи неправомірної вигоди, щоб потім викрити того, хто дав або отримав хабар чи неправомірну вигоду.

Адміністративна відповідальність

Під адміністративною відповідальністю за вчинення корупційних діянь необхідно розуміти:

1) *відповідальність чиновників* за адміністративні корупційні правопорушення;

2) *відповідальність органів місцевого самоврядування* у вигляді визнання незаконними їх рішень і недійсними вчинених правочинів.

Закон про боротьбу з корупцією 1995 року містив самостійні положення про відповідальність за корупційні порушення, а новим Законом про корупцію доповнено КУАП новим розділом 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» (статті 172-2 – 172-9).

Головними новаціями у правовому регулюванні стали такі:

- значно збільшено розміри штрафів;
- запроваджено новий вид стягнення – конфіскація неправомірної вигоди (стаття 172-2 КУАП), отриманого доходу (стаття 172-4 КУАП), дарунка (стаття 172-5 КУАП). Це стягнення застосовується автоматично з адміністративним штрафом;
- запроваджено нові склади діянь – «Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів» (стаття 172-7 КУАП) і «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень» (стаття 172-8 КУАП);
- розширено зміст правопорушень, які стосуються використання службового становища (стаття 172-2 КУАП) і фінансового контролю (стаття 172-6 КУАП).

Процедура притягнення до відповідальності за адміністративні корупційні правопорушення відрізняється від правил загального провадження.

Адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення. Тоді як інші адміністративні проступки можуть переслідуватися лише два місяці з дня їх вчинення.

Протоколи про вчинення корупційних правопорушень повинні надсилатися протягом трьох днів. У провадженні щодо інших проступків не встановлюються жодні терміни надіслання протоколів.

Також на місце роботи службовця, щодо якого складено протокол, надсилається повідомлення про факт складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено. У 2008 році схожий інститут доведення до відома громадськості постанов про накладення адміністративного стягнення був скасований як радянський рудимент.

Під час розгляду справи про корупційне порушення у суді обов'язковою є участь прокурора. А в інших справах про адміністративні делікти не передбачена участь будь-кого з представників «сторони обвинувачення».

Стаття 24 Закону про корупцію передбачає своєрідні заходи адміністративної відповідальності органів місцевого самоврядування:

- скасування чи визнання незаконними нормативно-правових актів, рішень, ухвалених внаслідок вчинення корупційного правопорушення;
- визнання недійсними правочинів, вчинених внаслідок корупційного правопорушення.

Положення закону відрізняють скасування від визнання акта чи рішення незаконним тим, що скасування здійснюється самим органом чи посадовою особою.

Визнання рішення чи нормативного акта незаконним відноситься до повноважень адміністративного суду і здійснюється відповідно до вимог Кодексу адміністративного судочинства України. Закон передбачив можливість звертатися з відповідними позовами заінтересованих фізичних осіб, об'єднань громадян, юридичних осіб, прокурора, орган державної влади, орган місцевого самоврядування.

А нікчемність правочину (дії, спрямованої на набуття, зміну або припинення прав та обов'язків) означає його недійсність, якщо вона встановлена законом (стаття 215 Цивільного кодексу України). У цьому разі для визнання правочину недійсним непотрібне рішення суду.

Нікчемний правочин, вчинений внаслідок корупційних діянь, є недійсним з моменту його вчинення. Він не створює жодних юридичних наслідків. Кожна сторона договору зобов'язується повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

Дисциплінарна відповідальність

Стаття 22 Закону про корупцію передбачає застосування двох основних заходів дисциплінарного характеру до службовців, які обвинувачуються у вчиненні корупційного діяння:

1) відсторонення від виконання повноважень;

2) звільнення з роботи.

Ці заходи можуть бути задіяні в процедурі розслідування кримінальної справи або в провадженні у справі про адміністративне правопорушення, які пов'язуються з проявами корупції.

Однак окремі антикорупційні обмеження, передбачені в Законі про корупцію (наприклад, вчинення дій з наявністю неподоланого конфлікту інтересів), не тягнуть за собою ні адміністративної, ні кримінальної відповідальності. Але закон не містить чіткої відповіді щодо дисциплінарних наслідків вчинення таких порушень. У цьому випадку посадові особи місцевого самоврядування, на яких поширюється Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування», повинні припиняти службу на підставі порушення Присяги, передбаченої статтею 11 цього Закону.

Водночас закон не дозволяє на цій підставі достроково припиняти повноваження депутатів місцевих рад.

Застосування дисциплінарного заходу у вигляді відсторонення від виконання повноважень в процедурі притягнення до кримінальної відповідальності є однаковим для усіх суб'єктів корупційного правопорушення. Згідно зі статтею 147 Кримінально-процесуального кодексу України від 28 грудня 1960 року це рішення приймає слідчий за санкцією прокурора чи його заступника. Однак положення КПК України надають певні дискреційні можливості для прийняття відповідної постанови слідчим (оцінка можливості обвинуваченого негативно впливати на хід досудового чи судового слідства)[3].

Відсторонення від виконання службових повноважень у справі про адміністративне корупційне правопорушення поставлене в повну залежність від рішення керівника органу, а також залежить від статусу суб'єкта корупційного правопорушення.

Так, у посадових осіб місцевого самоврядування, посадових осіб юридичних осіб публічного права, помічників-консультантів виборних осіб є відповідні керівники. Отже, їх може бути тимчасово відсторонено від посади до вирішення справи про адміністративний проступок.

А процедури відсторонення депутатів місцевих рад у Законі не передбачено. Цей момент враховано в примітці частини 2 статті 22 Закону про корупцію.

Якщо провадження у справі про адміністративне корупційне правопорушення закривається у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення,

[3] Новий Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, № 4652-VI вже визнав відсторонення від посади виключним повноваженням слідчого судді (статті 154-158)

особі, відстороненій від виконання службових повноважень, відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Звільнення з посад службових осіб, визнаних винними у вчиненні корупційних правопорушень, також залежить від їх статусу.

Процедура звільнення службовців місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад внаслідок вчинення ними корупційного порушення складається з таких етапів:

1. *Надсилання судового рішення*, яке набрало законної сили, до органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації. Рішення суду набирає законної сили після спливу терміну на апеляційне оскарження (15 діб – у кримінальних справа, 10 днів – у справах про адміністративні правопорушення) або в момент ухвалення рішення судом апеляційної інстанції, якщо апеляційна скарга подавалася.

Термін надсилання судового рішення у справах про адміністративні проступки становить – три дні з моменту набрання чинності. Термін такого надсилання у кримінальних справах не визначений.

2. *Прийняття рішення* про звільнення з посади службовця. Здійснюється протягом трьох днів з моменту отримання судового рішення, яке набрало законної сили.

3. *Повідомлення* про прийняте рішення суд та орган виконавчої влади з питань державної служби. Повідомлення здійснюється протягом трьох днів з моменту ухвалення рішення.

Сільський, селищний, міський голова, визнаний винуватим у вчиненні корупційного правопорушення, може бути звільненим відповідно до двох різних процедур (стаття 79 Закону «Про місцеве самоврядування»):

1) на підставі рішення відповідної ради про взяття до відома факту набрання законної сили обвинувальним вироком, рішенням суду про притягнення до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення або порушення вимог щодо обмеження сумісності з його діяльністю (це діяння є складом корупційного проступку);

2) на підставі рішення місцевого референдуму чи відповідної ради про дострокове припинення повноважень з мотивів порушення Конституції або законів України, прав і свобод громадян, незабезпечення здійснення наданих повноважень.

Закон про корупцію встановлює заборону займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій місцевого самоврядування, для осіб, притягнутих до відповідальності за корупційне правопорушення. Ця заборона повинна встановлюватися виключно на підставі судового рішення. Однак чинне законодавство передбачає обмеження щодо зайняття посад лише у випадку засудження осіб за вчинення злочинів. Кримінальний кодекс передбачає покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади на певний термін.

Вчинення адміністративних корупційних правопорушень не має наслідком встановлення подібних обмежень на зайняття посад у органі місцевого самоврядування для осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Але такі відомості про притягнення осіб до відповідальності підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення. І надалі, при спробі влаштуватися на посаду службовця, ці відомості є предметом спеціальної перевірки.

Цивільна відповідальність

Закон про корупцію встановлює такі види цивільної відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення:

1) відшкодування шкоди, завданої державі (стаття 23);

2) відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам (стаття 25);

3) вилучення незаконно одержаного майна (стаття 26).

Загальні положення цивільної відповідальності визначені Цивільним кодексом України, а порядок застосування цієї відповідальності визначається Цивільним процесуальним кодексом України.

Законодавство відрізняє *майнову* і *моральну* шкоду.

Майнову шкоду складають:

- втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);
- доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) (стаття 22 Цивільного кодексу).

Моральна шкода полягає:

- у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

Особа, визнана винною у вчиненні корупційного проступку, зобов'язується відшкодовувати державі лише майнову шкоду. Тут мова може йти лише про завдані реальні збитки. Хоча Закон чітко не вказує, однак майнова шкода у вигляді реальних збитків повинна відшкодовуватися і місцевому самоврядуванню.

Відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам, які потерпіли від корупційного діяння, за рахунок місцевого самоврядування ґрунтується на статті 56 Конституції України, а також статтях 1173, 1174 Цивільного кодексу. Прикладом завдання збитків приватним особам від корупційних правопорушень можуть бути тендерні або інші конкурсні процедури, в яких вони «програли» внаслідок корупційних зв'язків представників влади з іншими учасниками.

Такі збитки відшкодовуються самим органом влади. Але орган влади після моменту відшкодування має право зворотної вимоги (регресу) до безпосередньої службової особи, неправомірні діяння якої завдали збитків (ч. 4 статті 1191 Цивільного кодексу). Регрес обмежується розміром виплаченого відшкодування. Однак орган місцевого самоврядування не може вимагати від винного чиновника відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, і відшкодуванням моральної шкоди.

Вилучення незаконно одержаного майна і коштів внаслідок вчинення корупційного правопорушення є складовою відповідальності за корупцію. Законодавство передбачає такі випадки вилучення:

- конфіскація незаконно одержаної неправомірної вигоди матеріального характеру (стаття 172-2 КУАП);

- конфіскація отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом (стаття 172-4 КУАП);
- конфіскація дарунка (пожертви) (стаття 172-5 КУАП).

Однак зазначені стягнення йдуть на користь держави, а не місцевого самоврядування.

16. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, – це спеціальна база даних, яка містить інформацію про осіб, яких було притягнуто до юридичної відповідальності за вчинення корупційних порушень.

Держателем цієї бази даних є Міністерство юстиції України, яке формує і веде Єдиний державний реєстр, а також затвердило про нього Положення 11 січня 2012 року.

Відповідно до Закону інформація про осіб, які вчинили корупційні правопорушення, заноситься до Єдиного державного реєстру протягом трьох днів з моменту настання однієї з таких подій:

- набрання законної сили обвинувальним вироком суду, яким посадову чи службову особу органу місцевого самоврядування визнано винуватою у вчиненні корупційного злочину;
- набрання законної сили постановою суду, якою посадову чи службову особу органу місцевого самоврядування притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення.

Притягнення до цивільної і дисциплінарної відповідальності у вигляді звільнення з посади є похідним від фактів притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності. Оскільки встановлення обов'язку відшкодування завданих збитків (цивільна відповідальність) чи звільнення особи з посади (дисциплінарна відповідальність) є наслідком вчинення корупційного діяння, яке встановлюється в кримінальному чи адміністративному деліктному провадженні.

Однак Закон про корупцію встановлює, що інформація про застосування цивільної і дисциплінарної відповідальності також повинна заноситися до Єдиного державного реєстру.

Підставою для занесення інформації до реєстру є:

- електронна копія рішення суду, яке набрало законної сили;
- завірена в установленому порядку паперова копія наказу про накладання або зняття дисциплінарного стягнення.

Метою запровадження Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, слід визнати:

- забезпечення централізованого доступу до інформації про таких осіб, які вчинили корупційні порушення;
- пришвидшення процедури проведення спеціальної перевірки осіб, які претендують на зайняття посади в органі місцевого самоврядування;
- профілактичний вплив на посадових та службових осіб органу місцевого самоврядування через усвідомлення ними обов'язкової фіксації вчиненого корупційного правопорушення в централізованій базі даних.

РОЗДІЛ 2

ЯК ЗАПОБІГТИ ВЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

1. ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНОСТІ ПРИВАТНИХ ОСІБ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ВЛАДИ

Надання належної, повної та достовірної інформації особам, які звертаються до певного органу місцевого самоврядування або мають на меті отримати інформацію про цей орган, є одним із основних засобів запобігання корупційним правопорушенням.

Одним із корупційних ризиків є ***відсутність*** або ***погана доступність інформації*** про процедуру отримання адміністративних послуг. На практиці обсяг інформації, яку можна отримати в приміщенні органу і на його офіційній веб-сторінці, суттєво відрізняється і залежить передусім від організаційних чинників та ініціативності керівництва органу.

Часто навіть телефонні довідки є рідкістю, а консультаційні кабінети функціонують лише в окремих органах, які мають справу з питаннями підприємництва. Як результат, такий рівень доступності інформації в сукупності з низькою якістю та заплутаністю вітчизняного законодавства є додатковим фактором, що підвищує потенційний рівень корупції.

> **NB!** СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСВІДЧУЮТЬ НЕЗАДОВОЛЕННЯ ГРОМАДЯН ТА ПІДПРИЄМЦІВ ТИМ, ЩО НІХТО ЧІТКО НЕ ПОЯСНЮЄ, ЯКІ САМЕ ДОКУМЕНТИ ПОТРІБНІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПРАВИ І ТОМУ ЗМУШЕНІ ПО КІЛЬКА РАЗІВ ВІДВІДУВАТИ ВІДПОВІДНИЙ ОРГАН. ЗОКРЕМА НА ЦЕ НАЙБІЛЬШЕ НАРІКАЮТЬ ПІДПРИЄМЦІ З ЧИСЛА ТИХ, ЯКІ ЗВЕРТАЛИСЯ ЗА ПОСЛУГАМИ **(57,6%)**, А ТАКОЖ **48,7%** ОПИТАНОГО НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ ЗВЕРТАЛИСЯ ЗА ПОСЛУГАМИ[4].

Для подолання причин виникнення корупційних ризиків у діяльності органів місцевого самоврядування можна запропонувати низку рішень, виконання яких дасть можливість значно зменшити корупційні прояви.

Передусім, ***інформація про відповідний орган місцевого самоврядування*** (його функції, повноваження, правовий статус кожної посадової особи, а також уся інша важлива інформація) ***повинна бути доступною*** для кожного у повному обсязі та зрозумілому викладі. Слід наголосити, що можливість особи попередньо ознайомитися із вказаною інформацією не лише спростить роботу співробітників органу, оскільки відповіді на велику кількість запитань можна буде знайти у відповідних (доступних для усіх) ресурсах, але й підвищить рівень довіри приватних осіб до такого органу.

Одним із способів забезпечення належного доступу є ***розміщення інформації в приміщеннях*** органу місцевого самоврядування, призначених для особистого прийому або на спеціальному інформаційному стенді, а також у кабінеті прийому громадян.

Для загального огляду може розміщуватися інформація про:

- процедури надання адміністративної послуги;
- структурний підрозділ, до якого необхідно звернутися;

[4] Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / [Ігор Коліушко, Віктор Тимощук, Олександр Банчук та ін.; Ірина Бекешкіна]; Центр політико-правових реформ. Фонд «Демократичні ініціативи». – К.: СПД Москаленко О.М., 2009. – С. 48.

- перелік необхідних документів;
- дні та години прийому;
- терміни розгляду звернення;
- розмір та порядок сплати збору (плати);
- банківські реквізити для сплати коштів, а також за можливості список із найближчими фінансовими установами, де особа може сплатити відповідну суму;
- законодавство, яке регулює порядок надання тієї чи іншої адміністративної послуги;
- контактні номери телефону, за яким можна звернутися до органу і уточнити необхідну інформацію;
- зразки заповнених документів тощо.

Зазначена інформація повинна надаватися безоплатно та бути загальнодоступною.

Одним із можливих способів забезпечення належного функціонування інформаційних стендів та інших спеціально відведених місць інформації в органі місцевого самоврядування є ***визначення посадової особи***, яка б несла відповідальність за стенд, його наповнення, наявність останніх змін до законодавства, актуальність. При цьому інформація про відповідальну особу теж повинна міститися на цьому ж стенді.

Важливим елементом належної поінформованості приватних осіб є ***забезпечення повноцінного доступу до текстів нормативних актів***, які регулюють діяльність цього органу (Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування», «Про об'єднання громадян», «Про оренду землі», Земельного кодексу України, а також інших актів).

Якщо орган місцевого самоврядування надає адміністративні послуги для приватних осіб на платній чи безоплатній основі, то ця інформація повинна бути належним чином подана.

Іншим можливим способом мінімізації корупційних ризиків є ***поширення та видання інформаційних буклетів (брошур)*** та їх безоплатне розміщення і розповсюдження у приміщенні органу місцевого самоврядування. До цих буклетів можуть увійти консультації про певну категорію питань, з якими особи звертаються найчастіше. За допомогою цього кроку можна розвантажити відділ звернення громадян, а також підвищити обізнаність осіб щодо законодавчих вимог стосовно вирішення того чи іншого питання.

Зменшити рівень корупційних проявів можна також за допомогою ***створення консультаційних кабінетів*** (у разі якщо обсяг звернень є значним), ***довідкових служб***, у тому числі телефонної довідки. Такі служби повинні працювати кожного робочого дня (а за можливості і у вихідні дні). Стабільність у діяльності служби можна досягнути шляхом призначення відповідальної особи за відповіді на звернення осіб за допомогою телефонного зв'язку. Також потрібно гарантувати приватній особі право звертатися зі скаргою на неналежне чи неввічливе спілкування посадової особи до керівництва підрозділу, органу.

Одним із прогресивних способів надання інформації щодо функціонування органу місцевого самоврядування може бути ***впровадження консультацій за допомогою Інтернету*** в он-лайн режимі.

ПРИКЛАД! НА САЙТІ ІНСПЕКЦІЇ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ (WWW.DABK.DN.UA/QUESTIONS/) Є ПІДРОЗДІЛ «ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ». У НЬОМУ СПІВРОБІТНИКИ ІНСПЕКЦІЇ НАДАЮТЬ НЕОБХІДНІ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ ВІД УСІХ БАЖАЮЧИХ.

У випадку відсутності доступу до мережі Інтернет у більшості жителів відповідної територіально-адміністративної одиниці можливим є встановлення у приміщенні органу місцевого самоврядування спеціальних терміналів, за допомогою яких відвідувачі зможуть отримати інформацію, яка міститься на веб-сторінці даного органу. Таким чином, жодна особа не буде обмежена у своєму праві отримати повну та достовірну інформацію, в тому числі з використанням новітніх технологій.

З метою забезпечення зручного, миттєвого і повноцінного доступу до інформації важливим є ***створення та забезпечення функціонування веб-сторінок,*** інших електронних ресурсів органів місцевого самоврядування.

> **ПРИКЛАД!** НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОРТАЛІ ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (WWW.CITY-ADM.LVIV.UA/) МІСТЯТЬСЯ РОЗДІЛИ — ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ, ПРИЙМАЛЬНЯ, ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ВИДАЧІ ДОЗВОЛІВ І СТАЖУВАННЯ, КОМУНАЛЬНІ СПРАВИ, ТРАНСПОРТ, «ЯК ВИРІШИТИ ПРОБЛЕМУ», СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ, ОСВІТА, МЕДИЦИНА ТОЩО.

Отже, з метою мінімізації корупційних ризиків варто:

1. Розміщувати в приміщеннях органів місцевого самоврядування, призначених для особистого прийому приватних осіб, інформацію, необхідну для звернення особи до органу без сторонньої допомоги (інформаційні стенди зі зразками документів, довідковими телефонами, годинами прийому, порядком і розмірами оплати послуг тощо).

2. Запровадити консультаційні кабінети та телефонну службу підтримки і надання довідок із допомогою телефонного зв'язку.

3. Забезпечувати функціонування веб-сторінок, інших електронних ресурсів органів, де має надаватися уся інформація щодо діяльності та повноважень органу місцевого самоврядування та адміністративних послуг.

2. ДОСТУП ДО ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відсутність повноцінного доступу до органу місцевого самоврядування, в тому числі до послуг, які надаються співробітниками цього органу, стає причиною корупційних проявів.

До факторів, які негативно впливають на доступ особи до органу місцевого самоврядування, слід віднести:

- встановлення годин і днів прийому громадян;
- невпорядкованість процедури особистого прийому;
- відсутність елементарних побутових зручностей;
- відсутність належних бланків, форм заяв і документів.

Ці перешкоди часто породжують намагання осіб знаходити більш ефективний, швидший і комфортніший шлях вирішення питань.

Упорядкування часу прийому приватних осіб. Установлення годин прийому громадян часто є штучною перешкодою для комунікації між приватними особами і органами місцевого самоврядування. Години прийому громадян повинні встановлюватися лише *обґрунтовано:* з урахуванням навантаження на співробітників, які виконують певну роботу, часу їх роботи у відрядженні чи на виїзді, необхідності оптимізації роботи підрозділів тощо.

Для того щоб доцільно встановити години прийому, необхідно враховувати і різнорідність (загальну кількість та структуру) осіб-споживачів послуг, які надаються органом за різними категоріями (наприклад, вікову структуру, структуру зайнятості тощо). Адже це суттєво впливає на необхідний час прийому громадян та його параметри.

Певну кількість прийомних годин з окремих видів послуг потрібно встановити також і у вихідні дні. Найбільше така пропозиція має бути врахована щодо тих послуг, отримувачами яких є в основному зайняте населення. Іншим варіантом розв'язання цієї проблеми може бути встановлення прийомних годин у вечірній час (наприклад, до 20:00, 21:00) або до початку стандартного робочого дня (наприклад, з 8:00).

Відділ звернення громадян або роботи із приватними особами повинен працювати на постійній основі, упродовж всього робочого дня органу місцевого самоврядування. Адже надання інформації може зменшити навантаження на сам орган місцевого самоврядування, оскільки особа вчинятиме лише *правильні дії,* які спрямовані на досягнення бажаного результату, при цьому не звертаючись велику кількість разів за повторними консультаціями до органу.

Невпорядкованість особистого прийому спровокувала ситуацію, за якої органи влади фактично переклали на громадян обов'язок «організовуватися» (самоорганізовуватися) під час особистого прийому (часто зі складанням списків і забезпеченням порядку в черзі). Тому ситуація з чергами також спонукає громадян до використання неформальних зв'язків та заохочує корупцію.

NB! НА ПРОБЛЕМУ ВЕЛИКИХ ЧЕРГ ЯК НА ПЕРШОЧЕРГОВУ ВКАЗУЮТЬ **58,1%** ОПИТАНИХ ОСІБ, ЯКІ ЗВЕРТАЛИСЬ ЗА ПОСЛУГАМИ, А ТАКОЖ **56%** ОПИТАНИХ ПІДПРИЄМЦІВ, ЯКІ ЗВЕРТАЛИСЯ ЗА ПОСЛУГАМИ[5].

Виходом з цієї ситуації є використання різних способів щодо впорядкування особистого прийому (черг). Зокрема важливим заходом може стати ***використання «електронної черги»*** (електронної системи управління чергою). Однією з цілей цих новацій є підвищення прозорості і підконтрольності черг. Також це є ефективним методом контролю і спостереження за роботою кожного співробітника органу місцевого самоврядування, із можливістю проаналізувати такі дані:

- кількість прийнятих відвідувачів;
- види послуг, за якими зверталися громадяни;
- час очікування в черзі;
- час обслуговування однієї особи;
- кількість осіб, які звертаються з однаковими запитаннями.

Особа, якій не забезпечено належний рівень комфорту під час перебування в органі влади, хоче якнайшвидше отримати бажаний результат (адміністративний акт чи послугу). Якщо ж звернення за наданням адміністративної послуги та очікування адміністративного акта суттєво затягуються у часі, то особа може обрати корупційний шлях. З метою мінімізації такого корупційного ризику необхідно забезпечити хоча б мінімальні умови для комфортного перебування в приміщенні органу влади. Зокрема потрібно ***забезпечити доступ приватних осіб до побутових зручностей*** *(забезпечити сидячі місця та місця для заповнення документів, наявність питної води, доступ до вбиральні, можливість зробити копії необхідних документів тощо).*

Іншим варіантом розв'язання зазначених проблем є ***впровадження альтернативних способів звернення за адміністративною послугою***. Адже із використанням таких способів звернення, як поштовий зв'язок, електронна пошта тощо може бути подолано проблеми великих черг, обмежених годин прийому, неналежного комфорту і т.д. Але й не слід забувати, що так можна й оптимізувати роботу співробітників органів місцевого самоврядування. Крім цього, описаний спосіб вимагає значно менше матеріальних ресурсів і затрат.

Обмежений доступ до органу влади, який надає адміністративні послуги, включає також необхідність ***забезпечення доступу до документів (бланків, форм),*** які необхідно заповнити приватній особі для отримання бажаної адміністративної послуги. Такий крок можна здійснити також за допомогою розміщення типових документів (форм) в онлайн доступі на Інтернет-сторінці відповідного органу. Позитивним може стати створення єдиної картотеки (електронної бази) бланків, необхідних для отримання адміністративних послуг, та зразків їх заповнення.

Застосування більшості перелічених способів мінімізації і запобігання корупції потребує не стільки правових (законодавчих) рішень, скільки відповідних організаційних заходів з боку керівництва органу місцевого самоврядування.

---

[5] Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / [Ігор Коліушко, Віктор Тимощук, Олександр Банчук та ін.; Ірина Бекешкіна]; Центр політико-правових реформ. Фонд «Демократичні ініціативи». – К.: СПД Москаленко О.М., 2009. – С. 53.

З огляду на викладене, необхідно:

1. Упорядкувати час прийому приватних осіб в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення його достатності та зручності для громадян.

2. Впроваджувати години прийому лише обґрунтовано і якщо цього вимагають об'єктивні обставини, оптимізація функціонування органу місцевого самоврядування.

3. Удосконалити порядок особистого прийому в органах влади шляхом запровадження «електронної черги» тощо.

4. Створити належні побутові умови в приміщеннях, призначених для особистого прийому громадян.

5. Розв'язати проблеми із доступністю і наявністю бланків та інших форм, необхідних для отримання адміністративних послуг.

3. ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗУМНИХ ТЕРМІНІВ «ОБСЛУГОВУВАННЯ» ПРИВАТНИХ ОСІБ

З метою уникнення корупційних діянь у діяльності органу місцевого самоврядування мають бути встановлені ***обґрунтовані та розумні терміни*** надання відповідних послуг цим органом, опрацювання звернень громадян, а також виконання інших завдань.

Часто необґрунтовано великі терміни надання окремих адміністративних послуг призводять до корупції. Адже зрозуміло, що більшість осіб бажають отримати результат надання адміністративної послуги в максимально короткі терміни. Однак посадова особа органу місцевого самоврядування, як правило, завершує розгляд питання в останні дні встановленого терміну. Тобто має місце об'єктивний конфлікт інтересів. У разі ж, коли необґрунтовані (занадто тривалі) терміни надання адміністративних послуг закріплені у законодавстві, це стимулює навіть законослухняних громадян ініціювати (або погоджуватись) на «додаткову плату» за прискорення вирішення справи.

Дослідження засвідчують, що найпоширенішими чинниками корупції є бажання приватних осіб «прискорити вирішення питання», що має неодмінним наслідком сплату неофіційних платежів; затягування процесу оформлення документів тощо[6].

Конкретні терміни мають бути встановлені з урахуванням дослідження витрат часу, необхідного для надання адміністративних послуг конкретного виду.

Для запобігання випадкам порушення термінів необхідне забезпечення дієвих механізмів контролю та відповідальності за порушення строків надання адміністративних послуг. Контроль за послідовністю вирішення справи (порядком направлення відповіді) є також ефективним з антикорупційної точки зору, адже дозволяє виявити випадки, коли однакові справи вирішуються у різний термін (тобто коли звернення органом отримане пізніше, а відповідь надана оперативніше). Така інформація дозволяє припускати вплив інших (у тому числі незаконних) чинників на прийняття рішення.

З метою мінімізації корупційних ризиків варто:

1. Дослідити терміни надання окремих адміністративних послуг органом місцевого самоврядування.

2. Встановити локальним нормативним актом обґрунтовані (адекватні) терміни надання адміністративних послуг.

[6] Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / [Ігор Коліушко, Віктор Тимощук, Олександр Банчук та ін.; Ірина Бекешкіна]; Центр політико-правових реформ. Фонд «Демократичні ініціативи». – К.: СПД Москаленко О.М., 2009. – С. 56.

4. НАЛЕЖНИЙ РІВЕНЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Слабкість і нерозвинутість функції внутрішнього контролю в органах місцевого самоврядування відноситься до загальних проблем організації та діяльності публічної адміністрації в Україні, що істотно впливає на стан корупції. Його неефективність проявляється у відсутності у більшості органів влади обов'язку щодо контролю за дотриманням правил професійної етики та антикорупційного законодавства їх співробітниками.

При цьому органи, які здійснюють контрольно-ревізійну діяльність, реалізують свої повноваження лише щодо таких питань:

- законність використання коштів;
- стан збереження та порядок використання закріпленого за органом майна;
- належне ведення бухгалтерського обліку тощо.

Водночас компетенцією згаданих контрольно-ревізійних підрозділів не передбачено здійснення аудиту адміністративної діяльності органу місцевого самоврядування, тобто перевірки ефективності функціонування органу загалом, а також за окремими напрямками його діяльності, ефективності реалізації бюджетних програм – досягнення належних результатів (цілей) при оптимальному використанні бюджетних коштів тощо.

Внутрішній контроль повинен здійснюватися ***керівництвом органу*** та/або ***спеціалізованим підрозділом*** (або окремим працівником) в органах із достатнім апаратом. Питання про створення окремого підрозділу чи введення окремої посади може вирішуватися залежно від загальної кількості працівників в адміністративному органі, стану справ з корупційними проявами тощо. Слід врахувати, що відповідні посадові особи повинні мати бездоганну репутацію та бути добре обізнаними з роботою відповідного органу.

Існуюча традиційна структура апарату органу місцевого самоврядування передбачає посаду керуючого справами, який забезпечує проведення внутрішніх службових розслідувань. Існування цієї посади може стати основою для формування відділу внутрішнього контролю.

Метою діяльності цього підрозділу повинно стати виконання таких функцій:

1) внутрішнього контролю;

2) проведення внутрішніх службових розслідувань в органі місцевого самоврядування.

Створення внутрішніх структур з контролю роботи кожного співробітника органу дозволить здійснювати цю діяльність на систематичній основі. При цьому внутрішній контроль повинен:

- забезпечувати контроль якості послуг органу влади;
- давати оцінку діяльності кожного співробітника, в тому числі продуктивності його праці.

За допомогою внутрішнього контролю можуть перевірятися такі сторони роботи службовців:

- рівень дотримання процедури надання адміністративних послуг;
- оперативність розгляду адміністративних справ;
- збалансованість робочого часу тощо.

Безпосередні контрольні заходи можуть бути *плановими* і *позаплановими* (наприклад, «контрольна закупка» адміністративної послуги, якщо на певного службовця надходить багато нарікань). Але при цьому не слід зловживати проведенням перевірок, адже це може дестабілізувати роботу адміністративного органу.

Доцільно закріпити різноманітні підстави для проведення внутрішнього контролю. При цьому джерелом інформації для здійснення внутрішнього контролю мають бути:

- періодичні звіти службовців органу;
- аналіз відомостей журналів обліку пропозицій, заяв та скарг, особистого прийому тощо.

Важливим джерелом інформації є також зафіксовані дані відео-спостереження (у випадку, якщо воно здійснюється).

Необхідно також пам'ятати про роль керівника та кадрових служб у забезпеченні внутрішнього контролю. Вони повинні дбати про організацію підвищення кваліфікації і виявлення потреб співробітників органу. При цьому, інструменти перевірки варто використовувати не лише для покарання порушників (якщо виявлені такі порушення закону), але й для профілактики порушень та вдосконалення діяльності органу.

Пропонуємо об'єднати в одному структурному підрозділі функції щодо:

- контрольно-ревізійної роботи;
- адміністративного аудиту;
- службових (дисциплінарних) розслідувань, зокрема, в частині корупційних діянь службовців.

У свою чергу, необхідно закріпити належну самостійність підрозділів з внутрішнього контролю та протидії корупції. Це стосується незалежності керівників підрозділів, яка може досягатися:

- призначенням на певний термін;
- гарантіями від безпідставного дострокового звільнення;
- закріпленням самостійності у вирішенні питань добору кадрів, формуванні структури підрозділу, плануванні діяльності.

Важливою є процедурна самостійність представників таких підрозділів у прийнятті рішення щодо проведення службового розслідування стосовно будь-якого співробітника органу.

ПРОБЛЕМА

ІСНУЮЧА ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НЕЗАДОВІЛЬНА. НАПРИКЛАД, ЦЕ ЧІТКО ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ В ТОМУ, ЩО КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНІ ПІДРОЗДІЛИ МІНІСТЕРСТВ ТА ІНШИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ПОВНІСТЮ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД КЕРІВНИКА ОРГАНУ ЯК У ПИТАННІ ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ, ТАК І В ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ, У ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАПЛАНОВОГО КОНТРОЛЬНОГО ЗАХОДУ (ЯКИЙ ПОТРЕБУЄ ОКРЕМОГО НАКАЗУ МІНІСТРА) ТОЩО.

ОСНОВНИМИ НЕДОЛІКАМИ ІСНУЮЧОЇ ПРОЦЕДУРИ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ Є:

- ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ КЕРІВНИКОМ ОРГАНУ;

- КОЛЕГІАЛЬНІСТЬ РОЗСЛІДУВАННЯ (ІМПЕРАТИВНО ВСТАНОВЛЕНО НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ САМЕ КОМІСІЇ ЗІ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ);
- ЗАЛЕЖНІСТЬ КОМІСІЇ З РОЗСЛІДУВАННЯ ВІД ВКАЗІВОК КЕРІВНИКА ОРГАНУ;
- НЕМОЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА АНОНІМНИМИ ПОВІДОМЛЕННЯМИ, ЗАЯВАМИ ТА СКАРГАМИ ТОЩО. ПРИ ЦЬОМУ «ГАРЯЧІ ЛІНІЇ» ДЛЯ СКАРГ ГРОМАДЯН ПРАЦЮЮТЬ ШВИДШЕ ЯК ВИНЯТОК;
- ЖОРСТКА ОБМЕЖЕНІСТЬ У ЧАСІ (ТЕРМІН СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НЕ МОЖЕ ПЕРЕВИЩУВАТИ ДВОХ МІСЯЦІВ).

Додатково зазначимо, що надмірний формалізм службових розслідувань (насамперед, у частині термінів його проведення) створює потенційну можливість для особи поновитися на посаді за рішенням суду. Водночас статистика притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення є вкрай низькою.

З метою посилення ефективності внутрішнього контролю необхідно:

1. Розширити функції вже існуючих підрозділів адміністративного контролю.

2. Забезпечити незалежність підрозділів з питань внутрішнього адміністративного контролю та протидії корупції.

3. Удосконалити процедуру проведення службових розслідувань у частині підстав та способу прийняття рішення щодо розслідування, способу та термінів проведення службового розслідування.

5. СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУРИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Належна формалізація і збільшення прозорості процедур створять якісні механізми реалізації прав особи в процесі надання адміністративних послуг.

Формалізація надання адміністративних послуг означає необхідність чіткого та детального регламентування.

Процедура надання адміністративних послуг повинна ґрунтуватися на таких засадах:

- цілісність адміністративної послуги;
- «єдине вікно».

При встановленні процедури надання адміністративної послуги необхідно орієнтуватися на кінцевий результат та не допускати «подрібнення» адміністративної послуги. Із таким підходом пов'язана реалізація ідеї «універсамів послуг»[7], що дозволяє:

- по-перше, особі в одному місці отримати всі або найбільш поширені адміністративні послуги, які надаються на певному адміністративно-територіальному рівні;
- по-друге, вести прийом громадян протягом усього робочого часу;
- по-третє, організувати оплату послуг на місці тощо.

Для цього на першому етапі необхідно заохочувати співпрацю органів місцевого самоврядування із місцевими органами виконавчої влади.

Дотримання згаданих принципів матиме наслідком адміністративну процедуру, за якої приватній особі достатньо буде подати заяву та при потребі необхідний мінімум документів, а збір довідок, погоджень тощо має здійснюватися всередині публічної адміністрації, а не покладатися на приватну особу.

Крім цього, запровадження належних процедур надання адміністративних послуг зможе запобігти найбільш типовим порушенням у цій сфері, до яких слід віднести:

- вимагання документів, не передбачених законодавством;
- необґрунтоване вимагання нотаріально посвідчених копій документів;
- порушення строків надання окремих видів послуг.

Усі ці дії необґрунтовано створюють додаткові клопоти для приватних осіб, а також значно посилюють ризик виникнення корупції.

До інших недоліків можна також віднести:

- наявність необґрунтованих видів адміністративних послуг;
- «подрібнення» адміністративних послуг на окремі платні послуги;
- перекладання обов'язків адміністративних органів щодо збирання довідок, візування, погоджень тощо на приватних осіб;
- необґрунтовано високі розміри плати за окремі види послуг;
- обмеженість днів та годин прийому громадян;
- проблеми доступу до інформації, необхідної для отримання адміністративних

[7] Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: Практичний посібник / За заг. ред. Тимощука В.П. – К., 2010. – 440 с.

послуг;
- необґрунтовано великі терміни для надання окремих послуг;
- суперечливе правове регулювання та неналежне регулювання процедурних питань;
- фактичне зобов'язання приватних осіб отримувати супутні платні послуги, сплачувати «добровільні» внески.

До таких недоліків призводить ***суперечливість правового регулювання***. І якщо на рівні централізованого регулювання ще можна розібратися в ієрархії правових джерел, то на рівні локального регулювання ситуація особливо складна. Місцева влада часто приймає нові акти, не скасовуючи попередніх. При цьому відсутні можливості систематизованого доступу до більшості нормативних документів в органах місцевого самоврядування. Таким чином, все більшої актуальності набуває забезпечення вільного доступу громадян до правових актів органів місцевого самоврядування.

Неприпустимими слід визнати випадки, коли прийняте органом місцевого самоврядування рішення не надається не тільки громадськості, а навіть заінтересованим особам. Це обґрунтовано породжує підозри у корупції.

Тому для спрощення адміністративних процедур слід:

1. *Запровадити* цілісну адміністративну процедуру на засадах «єдиного вікна».
2. *Створити* «універсами» адміністративних послуг на локальному рівні.

6. ПРОЗОРІСТЬ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Забезпечення прозорості адміністративних процедур має значення для усвідомлення приватними особами всього комплексу прав, які вони мають. Досягненню цього буде сприяти розміщення в приміщеннях органів місцевого самоврядування змістових інформаційних стендів із детальною та доступною інформацію про права осіб та особливості їх реалізації (детальніше див. п. 1 цього розділу).

У результаті приватна особа буде мати можливість без сторонньої допомоги сформувати цілісне уявлення про свої можливості та свідомо використовуватиме їх із допомогою органів місцевого самоврядування.

Інформування громадян повинно стати повноцінним обов'язком органу місцевого самоврядування, що гарантує право особи:

- на отримання інформації щодо адміністративних процедур та своїх прав і обов'язків у зв'язку із їх проведенням;
- на ознайомлення із матеріалами справи, робити із неї виписки та копії (в тому числі із використанням технічних засобів);
- бути вислуханою до прийняття рішення, насамперед давати пояснення у письмовій формі, а також подавати інші докази;
- подавати клопотання про відвід посадової особи, про залучення свідків, про витребування документів або іншої інформації, про призупинення процедури.

Підвищенню прозорості процедури сприятиме виконання органом своїх обов'язків щодо:

- роз'яснення учасникам адміністративної процедури їхніх прав та обов'язків;
- надання учасникам процедури інформації про рух справи та доступ до її матеріалів;
- завчасне повідомлення про час і місце слухання у справі;
- залучення заінтересованих осіб до розгляду та вирішення справи;
- залучення, у разі наявності суспільного інтересу, широкої громадськості, громадських організацій до розгляду та вирішення справи;
- публічного повідомлення про результати розгляду справи і роз'яснення термінів та порядку оскарження рішення тощо.

Наразі невизначеними залишаються права особи бути присутньою при розгляді заяви чи скарги та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви.

ЗАКОНОДАВЧА ПРОБЛЕМА

СТАТТЯ 18 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН» ВІД 2 ЖОВТНЯ 1996 РОКУ НЕ ПЕРЕДБАЧАЄ ПРАВА ОСОБИ ОЗНАЙОМИТИСЯ З МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ В ЦІЛОМУ І МІСТИТЬ ЛИШЕ ПРАВО ОЗНАЙОМЛЮВАТИСЯ З МАТЕРІАЛАМИ ПЕРЕВІРКИ. НЕЗРОЗУМІЛИМ ВИГЛЯДАЄ ПРАВО ОСОБИ ВИСЛОВЛЮВАТИ УСНО АБО ПИСЬМОВО ВИМОГУ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ТАЄМНИЦІ РОЗГЛЯДУ ЗАЯВИ ЧИ СКАРГИ. ТАКИЙ ПІДХІД ВСТУПАЄ В ПЕВНУ

СУПЕРЕЧНІСТЬ ІЗ ПРИНЦИПОМ ВІДКРИТОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ. АДЖЕ ЯКЩО У СПРАВІ НЕМАЄ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ, ТО ЇЇ МАТЕРІАЛИ ПОВИННІ БУТИ ВІДКРИТИМИ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ, ПРИНАЙМНІ ЗАІНТЕРЕСОВАНИМ ОСОБАМ.

Забезпечення інформаційної прозорості адміністративної процедури вимагає від адміністративного органу повідомляти заінтересованих осіб, а у випадку наявності суспільного інтересу – і широкої громадськості, про рух конкретної адміністративної справи. Такий обов'язок має особливу важливість, коли має місце тривала адміністративна процедура.

ПРИКЛАД! ВІДКРИТІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В НІДЕРЛАНДАХ ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ НАЯВНІСТЮ ТАКИХ СТАДІЙ:

1. ПІСЛЯ ОТРИМАННЯ ЗАЯВИ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ОРГАН ПОВИНЕН ПОВІДОМИТИ ПРО ЗАЯВУ ОСІБ, ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ЯКИХ СТОСУВАТИМЕТЬСЯ РІШЕННЯ, ТА З'ЯСУВАТИ ЇХ ПОЗИЦІЇ;
2. ЗАЯВНИКУ НАДАЄТЬСЯ МОЖЛИВІСТЬ ВИСЛОВИТИСЬ ЩОДО ЗАСТЕРЕЖЕНЬ, ПОДАНИХ ЗАІНТЕРЕСОВАНИМИ ОСОБАМИ;
3. ДО ПРИЙНЯТТЯ ОСТАТОЧНОГО РІШЕННЯ У СПРАВІ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ОРГАН ПОВИНЕН ЗРОБИТИ КІЛЬКА ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО СПРАВУ ТА ПРО МАЙБУТНЄ РІШЕННЯ;
4. ПРОЕКТ РОЗПОРЯДЖЕННЯ ТАКОЖ МАЄ ОПРИЛЮДНЮВАТИСЯ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ВІД ЗАІНТЕРЕСОВАНИХ ОСІБ, А У ТАК ЗВАНІЙ «ПУБЛІЧНІЙ ПІДГОТОВЧІЙ ПРОЦЕДУРІ» – НАВІТЬ ЧЕРЕЗ ПРЕСУ.

ПРИ ЦЬОМУ ПОВІДОМЛЯЄТЬСЯ НЕ ЛИШЕ ЗМІСТ ПРОЕКТУ РОЗПОРЯДЖЕННЯ, А Й ІНФОРМАЦІЯ ПРО ТЕ, ХТО, ДЕ, КОЛИ І ЯК МОЖЕ ОЗНАЙОМИТИСЬ З МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ ТА У ЯКИЙ СПОСІБ ПОДАТИ СВОЇ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ. ПІСЛЯ ВИРІШЕННЯ СПРАВИ, ПРО РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПОВІДОМЛЯЮТЬСЯ ВСІ, КОГО ВОНО СТОСУЄТЬСЯ, А ЯКЩО ТАКИХ ОСІБ БАГАТО, ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ ОФІЦІЙНЕ ВИДАННЯ ОРГАНУ ВЛАДИ, ГАЗЕТУ ЧИ ОГОЛОШЕННЯ.

Підвищенню прозорості адміністративних процедур сприятиме:

1. *Забезпечення* чітких та деталізованих механізмів реалізації приватною особою своїх прав у процесі отримання адміністративних послуг.

7. ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ З ПРИВАТНИМИ ОСОБАМИ

Правила поведінки повинні унеможливлювати грубість з боку службовців стосовно до приватної особи під час як письмового спілкування, так і особистих прийомів. Поширення нетактовного спілкування в діяльності службовців може стати причиною природного небажання осіб мати безпосередні відносини з органом влади і провокуватиме корупційні способи вирішення необхідних питань.

Тому головним принципом спілкування повинна стати повага, яка унеможливлює грубе ставлення службовця до особи.

Принцип поваги до приватних осіб охоплює значне коло питань, які з першого погляду здаються неважливими. Особливе значення має вільний (без зайвих обмежень) доступ до приміщення відповідного органу. Важливо, щоб вхід до приймальні органу був вільний, без оформлення жодних перепусток, аби у громадян не було необґрунтованих фізичних перешкод у реалізації своїх прав.

Одними із об'єктивних підстав для оцінки ступеня поваги при наданні адміністративних послуг є не лише шанобливе (ввічливе) ставлення до особи, а й *забезпечення професійного підходу* до надання адміністративних послуг та *дотримання принципу рівності*.

При цьому під професійністю потрібно розуміти рівень кваліфікації працівників адміністративного органу, виявлений при спілкуванні з людиною, яка звернулась до нього, зокрема: знання та дотримання процедури надання послуги, наявність навичок у роботі зі споживачами адміністративних послуг тощо. Зазначимо, що професійність працівників органу публічної адміністрації знаходить свій прояв також в обґрунтованості вимог, що ставляться до споживача адміністративних послуг, конкретності та коректності зауважень до поданих документів тощо.

Під рівністю тут мається на увазі встановлений Конституцією України принцип недопустимості дискримінації, тобто заборони надання привілеїв чи інших переваг, а також невиправдане встановлення обмежень. Адміністративна послуга повинна надаватись однаково якісно для всіх споживачів, в однаковий термін, із однаковими вимогами, тобто має бути дотримано однакове ставлення до всіх споживачів адміністративної послуги.

Підставами для негативної оцінки якості адміністративних послуг за критерієм поваги до особи може бути:

- некоректність працівників адміністративного органу у спілкуванні;
- виникнення перешкод у наданні адміністративної послуги, зумовлених низькою кваліфікацією працівника;
- небажання допомогти;
- безпідставне пріоритетне обслуговування окремих осіб;
- цілеспрямоване затягування із вирішенням питання тощо.

ПРИКЛАД! У БАГАТЬОХ РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ, З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПРАЦІВНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЯКІСТЬ СПІЛКУВАННЯ З ПРИВАТНИМИ ОСОБАМИ, СЛУЖБОВЦІ ЗОБОВ'ЯЗАНІ НОСИТИ «БЕЙДЖІ» ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ ІМЕНІ ТА ПОСАДИ, А ТАКОЖ ПРЕДСТАВЛЯТИСЯ ГРОМАДЯНИНУ (НАЗИВАТИ СВОЄ ІМ'Я ТА ПОСАДУ) ПРИ СПІЛКУВАННІ ТЕЛЕФОНОМ, ЕЛЕКТРОННОЮ ПОШТОЮ ТОЩО.

8. КОДЕКСИ ЕТИКИ СЛУЖБОВЦІВ

На підставі закону держава взяла на себе обов'язок сприяти закріпленню норм професійної етики та інших вимог щодо здійснення окремих видів діяльності в Кодексі поведінки службовців. Однак основні правила поведінки та етики посадових та службових осіб органу місцевого самоврядування вже визначені в законодавстві.

ЗАКОНОДАВСТВО

СТАТТЯ 8 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» ДО ОСНОВНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ СЛУЖБОВЦІВ ВІДНОСИТЬ:

- ДОДЕРЖАННЯ КОНСТИТУЦІЇ І ЗАКОНІВ УКРАЇНИ, ІНШИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, АКТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
- ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА;
- ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, ІНФОРМАЦІЇ ПРО ГРОМАДЯН, ЩО СТАЛА ЇМ ВІДОМА У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ, А ТАКОЖ ІНШОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА ЗГІДНО ІЗ ЗАКОНОМ НЕ ПІДЛЯГАЄ РОЗГОЛОШЕННЮ;
- ПОСТІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СВОЄЇ РОБОТИ, ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ;
- СУМЛІННЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ, ІНІЦІАТИВНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ У РОБОТІ;
- ШАНОБЛИВЕ СТАВЛЕННЯ ДО ГРОМАДЯН ТА ЇХ ЗВЕРНЕНЬ ДО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ТУРБОТА ПРО ВИСОКИЙ РІВЕНЬ КУЛЬТУРИ, СПІЛКУВАННЯ І ПОВЕДІНКИ, АВТОРИТЕТ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
- НЕДОПУЩЕННЯ ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗАШКОДИТИ ІНТЕРЕСАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕРЖАВИ.

Закон про правила етичної поведінки (статті 5 – 17) містить основні вимоги до поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування. До них відносяться:

- законність;
- пріоритет інтересів;
- політична неупередженість;
- толерантність;
- об'єктивність;
- компетентність і ефективність;
- формування довіри до влади;
- конфіденційність;
- утримання від виконання незаконних рішень чи доручень;
- недопущення конфлікту інтересів;
- запобігання одержанню неправомірної вигоди або дарунка (пожертви);
- декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру.

Основним завданням Кодексів поведінки службовців повинна стати деталізація зазначених положень Закону.

Кодекс поведінки повинен включати широке коло положень щодо повсякденних питань служби і відносин із приватними особами. Цей документ не повинен бути обмеженим тільки питаннями боротьби із корупцією.

Кодекс поведінки службовців повинен просуватися далі і сприяти встановленню високих норм етичної поведінки. Зокрема правила поведінки, які будуть сформульовані в Кодексі, повинні:

- охарактеризувати етичний клімат, що переважає в органі місцевого самоврядування;
- сформулювати стандарти норм етичної поведінки посадових та службових осіб органу місцевого самоврядування;
- роз'яснити громадськості, якої поведінки слід очікувати від службовців місцевого самоврядування та правила поводження з ними.

Ухвалення Кодексу етики можна розглядати і як дієвий спосіб подолання бюрократизму.

У Кодексі етики службовців мають бути вміщені тільки найважливіші вимоги до поведінки посадових осіб органу місцевого самоврядування, до яких необхідно віднести:

- утвердження принципу верховенства права;
- додержання законності у своїй професійній діяльності;
- слідування загальновизнаним у суспільстві морально-етичним вимогам поведінки;
- недопущення проявів корупції;
- добросовісне виконання службових повноважень;
- збереження охоронюваної законом таємниці;
- сприяння приватним особам у реалізації їхніх прав і свобод.

9. ЗМЕНШЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ НЕПРАВОВОГО ОСОБИСТОГО «КОНТАКТУ» ПРИВАТНИХ ОСІБ ІЗ ПОСАДОВЦЯМИ

Одним із найбільших корупційних ризиків у сфері надання адміністративних послуг є можливість (а часто – вимушеність) особистого спілкування (контакту) приватної особи-споживача адміністративної послуги з посадовою особою органу місцевого самоврядування, яка надає адміністративну послугу (вирішує справу по суті або готує проект рішення).

У більшості випадків вітчизняне законодавство змушує приватну особу звернутися за адміністративною послугою лише через особисте звернення (особистий прийом). Такий стан, з одного боку, робить можливим вимагання «винагороди» недоброчесним службовцем, з іншого – робить можливим «стимулювання» службовця приватною особою за прискорене вирішення справи тощо.

Вирішувати цю проблему можна різними заходами і засобами, які мінімізуватимуть можливості для особистого спілкування особи з чиновником (принаймні у тих справах, де таке спілкування не є необхідним для вирішення справи).

Зокрема рекомендуємо якнайширше ***використання поштового зв'язку*** для спілкування між приватними особами та посадовими особами, які надають адміністративні послуги, при цьому йдеться і про спілкування за допомогою електронної пошти. За умови надсилання заяви на замовлення послуги поштою можливість вимагання та отримання незаконної винагороди зводиться до мінімуму, оскільки перед посадовою особою з'являється лист, за яким стоїть невідома їй особа. У службовця у цій ситуації менше можливостей для зловживань, адже втрачається можливість не прийняти заяву чи не зареєструвати її (зокрема, якщо заяву направлено рекомендованим листом), вимагати додаткових документів чи покласти додаткові обов'язки на особу, якщо закон цього не передбачає.

При цьому можна передбачити обов'язок органу місцевого самоврядування відправляти довідку (підтвердження) про отримання заяви із зазначенням посади та прізвища службової особи, яка її надала (способом, аналогічним до способу отримання замовлення).

Антикорупційним інструментом може бути ***надсилання відповіді (документа) поштою***. У цій ситуації у споживача адміністративної послуги зникає потреба і можливість надати «додаткову винагороду» посадовій особі. Таким чином, особа ані при зверненні за наданням адміністративної послуги, ані при отриманні результату не перебуватиме у безпосередньому контакті з посадовою особою органу місцевого самоврядування.

Також подоланню такого корупційного ризику сприятиме ***використання інформаційних технологій***, зокрема, Інтернету.

По-перше, загальнодоступність та відкритість інформації про адміністративну послугу позбавляє багатьох потенційних споживачів адміністративних послуг потреби звертатися за особистою консультацією до посадової особи органу місцевого самоврядування.

У разі ж особистого відвідування органу влади особа безпосередньо контактує зі службовцем, який володіє необхідною інформацією. І на практиці таке консультування теж іноді призводить до корупційних діянь.

NB! ЗАВДЯКИ СТВОРЕННЮ ВЕБ-САЙТІВ ОСОБА МОЖЕ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ ЗАХОДИТИ НА ЕЛЕКТРОННУ СТОРІНКУ ДАНОГО ОРГАНУ, ДЕ МОЖЕ ЗНАЙТИ ІНФОРМАЦІЮ ЩОДО ПРОЦЕДУРИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ, НЕОБХІДНИХ ДОКУМЕНТІВ ТОЩО.

ПРИКЛАДОМ МОЖЕ СЛУГУВАТИ ВЕБ-САЙТ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (WWW.VMR.GOV.UA).

По-друге, використання Інтернету та електронної пошти може здійснюватися і для звернення за адміністративною послугою (а в перспективі –для отримання багатьох адміністративних послуг).

ПРИКЛАД! У ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ З 1999 РОКУ ДІЄ ПРОГРАМА «OPEN» – СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗА РОЗГЛЯДОМ ЗАЯВ ГРОМАДЯН ЧИНОВНИКАМИ МІСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.

ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН РЕЧЕЙ ВИКЛЮЧАЄ НЕОБХІДНІСТЬ ОСОБИСТИХ КОНТАКТІВ З УРЯДОВЦЯМИ АБО ПРОПОЗИЦІЇ ЇМ ХАБАРІВ З МЕТОЮ ПРИСКОРИТИ ЗАВЕРШЕННЯ ПРОЦЕСУ УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ. "OPEN" ВИКОНУЄ ОСНОВНЕ СВОЄ ЗАВДАННЯ – ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ І ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ДО МІСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.

Іншим заходом, що має використовуватися для мінімізації впливу такого корупційного ризику, як особисте спілкування особи та службовця, є *впровадження так званих «універсамів послуг» або «офісів для громадян»*. Тобто адміністративних офісів, у яких надаються всі (або майже всі) адміністративні послуги певного адміністративно-територіального рівня (Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: Практичний посібник / За заг. ред. Тимощука В.П. – Київ, 2010. – 440 с.). У цьому випадку здійснюється умовне «розірвання» процедури надання адміністративної послуги, адже заяви на усі адміністративні послуги приймаються в одному місці (загальній приймальні), а безпосередній розгляд і вирішення справи здійснюється іншими службовцями.

За таких умов у особи немає жодної мотивації «заохочувати» службовця, який приймає заяву, адже від цього службовця не залежить ані вирішення справи, ані отримання кінцевого результату. Тобто, втрачається безпосередній зв'язок між споживачем та посадовою особою, яка надає адміністративну послугу. Також посадова особа, яка вирішує справу, втрачає можливість вимагати незаконної винагороди. Споживач подає до «універсаму послуг» заяву та всі необхідні документи, а потім лише забирає (або отримує поштою) результат усіх дій, які виконуються іншими працівниками. Тут також використовується принцип «єдиного вікна», коли споживач адміністративної послуги не бере участі у внутрішньо-адміністративних діях (отриманні погоджень, висновків). Обов'язок їх вчинення покладається на працівників «універсаму послуг». Таким чином кількість випадків безпосереднього спілкування споживача з посадовими особами органу місцевого самоврядування зводиться до мінімуму (не беручи до уваги варіант, коли і звернення, і відповідь можуть бути зроблені поштою).

Упровадження принципу «єдиного вікна» можливе і поза універсамами послуг, зокрема, при встановленні правового регулювання щодо окремих категорій адміністративних послуг.

NB! НЕОБХІДНО ЗАЗНАЧИТИ, ЩО В МЕЖАХ ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ СТАВИЛОСЯ ЗАПИТАННЯ, ЧИ БУЛО Б КРАЩЕ, ЯКБИ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ ЗДІЙСНЮВАЛИСЯ НЕ ЧЕРЕЗ «ОСОБИСТИЙ ПРИЙОМ», А ШЛЯХОМ ВІДПРАВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПОШТОЮ ЧИ ПОДАННЯ ДОКУМЕНТІВ У «ЄДИНЕ ВІКНО»? НАСЕЛЕННЯ ЗАГАЛОМ СКЕПТИЧНО ПОСТАВИЛИСЯ ДО ЗАПРОПОНОВАНОЇ НОВАЦІЇ (ЗАГАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЇЇ ПІДТРИМКИ ЛИШЕ БІЛЯ **30%**). І ЦЕ ПРИ ТОМУ, ЩО ПОНАД **53,0%** ОПИТАНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ВІДНЕСЛИ ОСОБИСТЕ СПІЛКУВАННЯ ПІДПРИЄМЦЯ ТА ПОСАДОВОЇ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ДО ЧИСЛА ВИСОКИХ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ. ТОМУ АБО ТУТ МАЄ МІСЦЕ ПЕВНЕ НЕРОЗУМІННЯ ПРОПОЗИЦІЇ, АБО Ж СПРАЦЬОВУЄ ПОБОЮВАННЯ, ЩО ПОСЛУГУ БУДЕ ОТРИМАТИ ВАЖЧЕ. НА ДУМКУ СОЦІОЛОГІВ, ГОЛОВНИМ КРИТЕРІЄМ ОЦІНКИ СТУПЕНЯ РИЗИКУ ПІДПРИЄМЦЯМИ ТУТ ВИСТУПАЄ НЕ ТАК РИЗИК НЕОБХІДНОСТІ ДАВАТИ ХАБАРІ, ЯК СТУПІНЬ ПЕРЕШКОДИ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

В органах місцевого самоврядування варто ***застосовувати принцип розподілу приміщення*** (будівлі) органу на «відкриту» та «закриту» частини. Це передбачає створення приймальні, до якої може потрапити будь-яка особа, а в іншу частину приміщення дозволяється вхід і перебування лише його працівникам. Як виняток, інші особи можуть потрапити в цю частину лише за перепусткою, а це вже додаткова можливість контролю, адже можна завжди перевірити, хто і до кого приходив.

Необхідним видається також враховувати потребу забезпечення відкритості та підконтрольності процесу спілкування заявників з чиновниками. Наприклад, здійснення прийому всіх заявників через «загальну приймальню» буде сприяти взаємному контролю посадових осіб, які здійснюють прийом громадян. Для цього робочі місця посадових осіб, що спілкуються з громадянами адміністративного органу, мають бути максимально відкритими (без зайвих бар'єрів і високих перегородок). У такому випадку легше вести і візуальний контроль (з використанням відео-систем тощо).

Додатковим способом мінімізації корупційних ризиків є ***ротація посадових осіб органу влади***. Така ротація може передбачати насамперед переміщення в межах одного органу. Внаслідок такого способу протидії корупції посадовій особі, яка надає адміністративні послуги, складніше «напрацьовувати постійних клієнтів», вибудовувати неформальні стосунки, розвивати корупційні навички. Ротацію доцільно застосовувати щодо будь-яких посад з підвищеним корупційним ризиком (зокрема і тих, що передбачають постійне спілкування зі споживачами адміністративних послуг).

Зазначені аргументи доводять ефективність ротації, адже при потребі «налагоджування стосунків» навіть схильні до вчинення порушень особи і чиновники мусять бути обережнішими і уникати корупційних проявів.

Зменшення можливостей для неправового особистого «контакту» службовця з приватною особою можна досягнути за допомогою:

1. Поширення використання традиційних та сучасних засобів зв'язку (пошта, Інтернет).

2. Створення таких умов звернення приватних осіб до адміністративного органу, за яких приватна особа буде мати можливість особисто спілкуватись із службовцями,

які забезпечують рух адміністративного провадження, але не впливають на прийняття рішення по суті.

3. *Запровадження* постійної ротації працівників органу публічної адміністрації.

РОЗДІЛ 3

СКЛАДИ КОРУПЦІЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ І ЗЛОЧИНІВ[7]

[8] Перелік корупційних адміністративних правопорушень і злочинів наданий згідно з положеннями Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції» від 20 жовтня 2011 року, № 1094.

КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ:

Глава 13-А. Адміністративні корупційні правопорушення

Стаття 172-2. Порушення обмежень щодо використання службового становища

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо використання службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з одержанням за це неправомірної вигоди у розмірі, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно одержаної неправомірної вигоди матеріального характеру.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо використання службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з одержанням за це неправомірної вигоди у розмірі, що не перевищує ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб –

тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно одержаної неправомірної вигоди матеріального характеру.

Примітка. 1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, визначені у пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

2. У статтях 172-2 і 172-3 під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Стаття 172-3. Пропозиція або надання неправомірної вигоди

Пропозиція або надання службовій особі неправомірної вигоди безпосередньо такій чи іншій особі у розмірі, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у тому числі за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Пропозиція або надання службовій особі неправомірної вигоди безпосередньо такій чи іншій особі у розмірі, що не перевищує ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у тому числі за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, –

тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Під службовою особою у цій статті слід розуміти особу, визначену в пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності,

медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподаткову-ваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), –

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) –

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподаткову-ваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Порушення встановленої законом заборони щодо одержання дарунка (пожертви) –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «б» пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю

Неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 172-7. Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів

Неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених за-

коном, про наявність конфлікту інтересів –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. 1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «б» пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

2. У цій статті під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції

Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212-3. Порушення права на інформацію

Неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до Законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про доступ до судових рішень» та «Про засади запобігання і протидії корупції», –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ:

…

Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем[9]

1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, –

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

…

Стаття 262. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем[10]

1. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також заволодіння предметами, що перелічені в частині першій цієї статті, шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем –

---

[9] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 191 ККУ.

[10] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 262 ККУ.

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою чи другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

…

Стаття 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем[11]

1. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства –

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 цього Кодексу, або у великих розмірах, а також заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах, або організованою групою, розбій з метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також вимагання цих засобів чи речовин, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, –

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

…

Стаття 312. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем[12]

1. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства з метою подальшого збуту, а також їх збут для виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів –

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, або у великих розмірах, а також заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем, –

[11] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 308 ККУ.

[12] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 312 ККУ.

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, розбій з метою викрадення прекурсорів, а також їх вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Стаття 313. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням[13]

1. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства, а також незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам такого обладнання –

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306, 312, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу, а також заволодіння обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем –

караються позбавленням волі на строк від двох до шести років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або з метою виготовлення особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, розбій з метою викрадення обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також його вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

…

Стаття 320. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів[14]

1. Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, –

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

[13] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 313 ККУ.

[14] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 320 ККУ.

або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, –

караються штрафом від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

…

Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження[15]

1. Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій стосовно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, –

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

…

Розділ XVII. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем

1. Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, –

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням пра-

[15] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 1 статті 357 ККУ.

ва обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені працівником правоохоронного органу, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Службовими особами у статтях 364, 365, 368, 368-2, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Для цілей статей 364, 365, 368, 368-2, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

2. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема, для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

3. Істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 367, якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

4. Тяжкими наслідками у статтях 364 - 367, якщо вони полягають у завданні матеріальних збитків, вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 364-1. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, –

карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 364-1, 365-2, 368-2, 368-3, 368-4, 369-2 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Стаття 365. Перевищення влади або службових повноважень

1. Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, –

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалося насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від семисот п'ятдесяти до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 365-1. Перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Перевищення повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми дій, які явно виходять за межі наданих повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, –

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

1. Зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, –

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно, –

карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 366. Службове підроблення

1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів –

караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 367. Службова недбалість

1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, дер-

жавним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, –

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.

Стаття 368. Одержання хабара

1. Одержання службовою особою в будь-якому вигляді хабара за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища –

карається штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Одержання хабара у значному розмірі –

карається штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Одержання хабара у великому розмірі або службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням хабара, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Одержання хабара в особливо великому розмірі або службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, –

карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Хабаром у значному розмірі вважається такий, що у п'ять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – такий, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі – такий, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364, посади яких згідно зі статтею 25 Закону України «Про державну службу» віднесені до третьої, четвертої, п'ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, є особи, зазначені в частині

першій статті 9 Закону України «Про державну службу», та особи, посади яких згідно зі статтею 25 Закону України «Про державну службу» віднесені до першої та другої категорій.

3. Повторним у статті 368 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цією статтею, або злочинів, передбачених статтями 368-3, 368-4, 369 цього Кодексу.

4. Вимаганням хабара визнається вимагання службовою особою хабара з погрозою вчинення або невчинення з використанням влади чи службового становища дій, які можуть завдати шкоди правам чи законним інтересам того, хто дає хабара, або умисне створення службовою особою умов, за яких особа вимушена дати хабара з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Стаття 368-2. Незаконне збагачення

1. Одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва (незаконне збагачення) –

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Незаконне збагачення, якщо його предметом була неправомірна вигода у великих розмірах, –

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Незаконне збагачення, якщо його предметом була неправомірна вигода в особливо великих розмірах, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. Неправомірною вигодою у значному розмірі вважаються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у великому розмірі – на суму, що перевищує двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в особливо великому розмірі – на суму, що перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 368-3. Комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Пропозиція, надання або передача службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди за вчинення дій чи бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає чи передає таку вигоду, або в інтересах третіх осіб –

караються штрафом від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто передає чи надає таку вигоду, або в інтересах третіх осіб –

карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

4. Діяння, передбачене частиною третьою цієї статті, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, –

карається штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, яка пропонувала, надала або передала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї мало місце вимагання неправомірної вигоди або якщо після пропозиції, надання чи передачі неправомірної вигоди вона добровільно заявила про те, що сталося, до порушення кримінальної справи щодо неї органу, наділеному законом правом порушувати кримінальну справу.

Примітка. 1. Повторним у статтях 368-3 та 368-4 визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями, а так само статтями 368 та 369 цього Кодексу.

2. Вимаганням згідно з частиною четвертою статей 368-3 та 368-4 цього Кодексу визнається вимога надання, передачі неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого службового становища стосовно особи, яка надає, передає неправомірну вигоду, або умисне створення особою, яка виконує управлінські функції в юридичній особі приватного права, умов, за яких особа вимушена надати, передати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Стаття 368-4. Підкуп особи, яка надає публічні послуги

1. Пропозиція, надання, передача аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), неправомірної вигоди за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах особи, яка пропонує, надає чи передає таку вигоду, або в інтересах третіх осіб –

караються штрафом від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Одержання аудитором, нотаріусом, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних по-

слуг, а також незалежним посередником чи арбітром при розгляді колективних трудових спорів неправомірної вигоди за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах особи, яка їх надає чи передає, –

карається штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Діяння, передбачене частиною третьою цієї статті, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, –

карається штрафом від дванадцяти тисяч до вісімнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, яка пропонувала, надала, передала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї мало місце вимагання неправомірної вигоди або якщо після пропозиції, надання чи передачі неправомірної вигоди вона добровільно заявила про те, що сталося, до порушення кримінальної справи щодо неї органу, наділеному законом правом порушувати кримінальну справу.

Стаття 369. Пропозиція або давання хабара

1. Пропозиція хабара –

карається штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Давання хабара –

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Давання хабара, вчинене повторно, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років із штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та з конфіскацією майна або без такої.

4. Давання хабара службовій особі, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб –

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

5. Давання хабара службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або організованою групою осіб чи її учасником –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

6. Особа, яка пропонувала чи дала хабар, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї мало місце вимагання хабара або якщо після давання хабара вона добровільно заявила про те, що сталося, до порушення кримінальної справи щодо неї органу, наділеному законом правом порушувати кримінальну справу.

Примітка. Повторним у статті 369 визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила такий злочин або будь-який із злочинів, передбачених статтями 368, 368-3 чи 368-4 цього Кодексу.

Стаття 369-2. Зловживання впливом

1. Пропозиція або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (по-

годжується) за таку вигоду вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, –

карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція здійснити вплив за надання такої вигоди –

карається штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна.

Примітка. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 370. Провокація хабара або комерційного підкупу

1. Провокація хабара або комерційного підкупу, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара чи неправомірної вигоди, щоб потім викрити того, хто дав або отримав хабар або неправомірну вигоду, –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, вчинене службовою особою правоохоронних органів, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років та зі штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

…

Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем[16]

1. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Ті самі дії, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотну шкоду, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в

[16] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 2 статті 410 ККУ.

умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

…

Стаття 423. Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем

1. Незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також незаконне використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо таке діяння заподіяло істотну шкоду, –

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

2. У статтях 423-426 цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає в завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 424. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень[17]

1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, тобто умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих цій особі прав чи повноважень, крім передбачених частиною другою цієї статті, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, –

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Застосування нестатутних заходів впливу щодо підлеглого або перевищення дисциплінарної влади, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, а також застосування насильства щодо підлеглого –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

[17] Корупційним правопорушенням визнається діяння, передбачене частиною 1 статті 424 ККУ.

3. Діяння, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені із застосуванням зброї, а також діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

О. Банчук

ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Відповідальна за випуск: *О. Суходольська*
Редагування: *Л. Щербатенко, І. Щербатенко*
Макет-Дизайн: *С. Шишкін*

Підписано до друку 21 серпня 2012 року
Формат 60х90 1/8. Ум. друк. арк. 11
Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Myriad Pro
Наклад 1000 прим.

Віддруковано в друкарні «Софія-А», Київ, вул. Дегтярівська, 25
Видано на замовлення Проекту міжнародної технічної допомоги
«Підтримка децентралізації в Україні»
Тел.: (044) 270-55-21 (27)
Факс: (044) 279 67 27
www.despro.org.ua

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

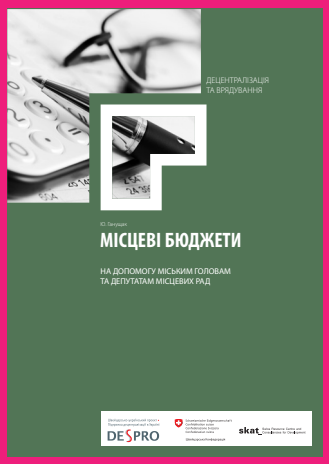

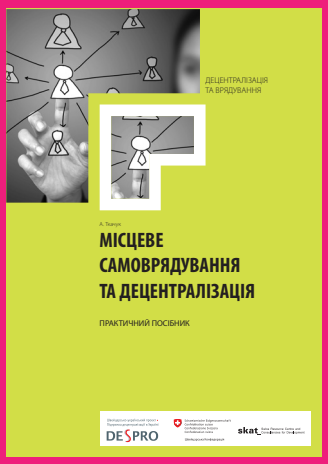

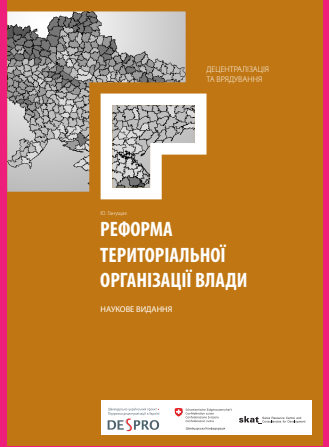

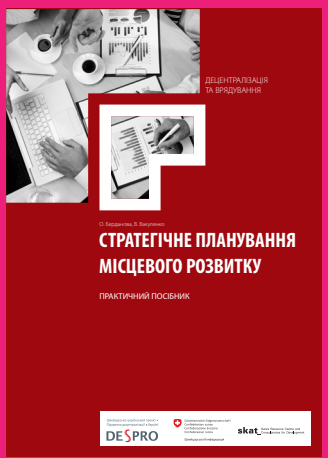

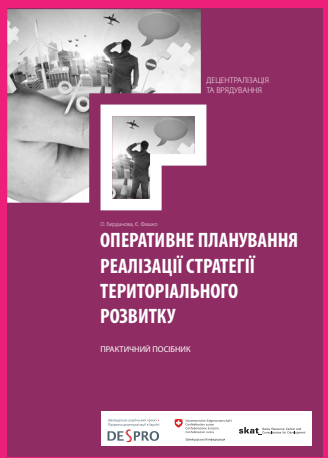

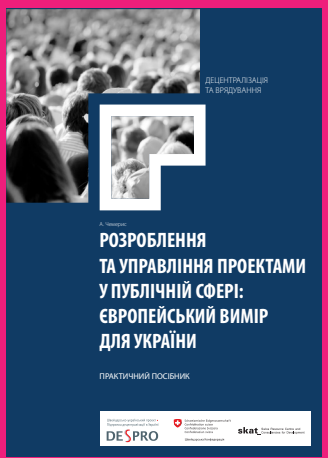

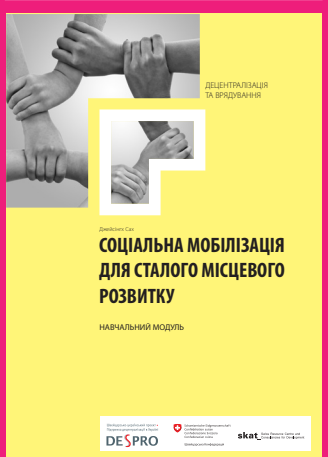

Швейцарсько-український проект
«Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO»
вул. Б. Грінченка, 2, оф. 2
01001 Київ, Україна
Тел. (+38044) 270 55 21, 270 55 27
Факс (+38044) 279 67 27
web: www.despro.org.ua